КАПІНУС ЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА
3390801042
вчасно 19.11.2026 11:39

ПЕТРОВСЬКА КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА
3128309985
вчасно 19.11.2026 11:39

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

РЕІНТЕГРАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ: МІЖВІДОМЧИЙ МАРШРУТ ПІДТРИМКИ

Кваліфікаційна робота магістра

Виконала: здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти
ІІ курсу, групи м 23СР-з
Галузь знань: І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
Спеціальність І10 «Соціальна робота та консультування»
Освітньо-професійна програма: «Поствоєнна соціально-психологічна реінтеграція»

Яна КАПІНУС

Керівник: к.пед.наук., доц. **Петровська К.В.**

Рецензент: к.пед.наук., доц. **Захарова Н.М.**

Запоріжжя - 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП…… 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ…….. 8

1.1. Сутність та зміст поняття реінтеграції ветеранів війни…… 8

1.2. Соціально-психологічні особливості ветеранів війни та виклики їх реінтеграції в цивільне життя…… 15

1.3. Міжнародний досвід реінтеграції ветеранів та можливості його адаптації в Україні…….. 23

Висновки до першого розділу …… 37

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖВІДОМЧОГО МАРШРУТУ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ……. 40

2.1. Міжвідомчий маршрут підтримки ветеранів та роль громади у цьому процесі……... 40

2.2. Практична реалізація міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни…… 48

Висновки до другого розділу…… 69

ВИСНОВКИ…… 72

ДЕКЛАРАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ГШІ…….. 77

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 78

ВСТУП

У сучасному соціальному просторі проблема реінтеграції учасників бойових дій набуває особливої гостроти, що зумовлено стрімким зростанням чисельності цієї категорії громадян та складністю їхньої адаптації до умов цивільного життя. Питання підтримки ветеранів на сьогодні є одним із пріоритетних завдань суспільства. Процес переходу від військової служби до мирної життєдіяльності супроводжується низкою системних викликів, пов'язаних із трансформацією ідентичності та необхідністю повторного входження в соціальні структури.

Досвід, отриманий під час збройних конфліктів, неминуче екстраполюється на подальше життя ветерана, що вимагає скоординованих зусиль з боку державних інституцій та громадського сектору. Діяльність цих структур має бути спрямована на усунення перешкод, що заважають ветеранам пристосуватися до цивільних умов, та на полегшення їхнього включення в життя громади. Водночас ефективність системи соціальних послуг безпосередньо залежить від глибини їхнього теоретико-методологічного обґрунтування. Саме тому критично важливим є наукове дослідження механізмів реінтеграції та розробка принципів, на яких базуватиметься подальший аналіз цього складного соціального процесу.

За даними Міністерства у справах ветеранів України, станом на 2026 рік в Україні налічується понад 1,4 млн ветеранів війни, а після завершення російсько-української війни їхня кількість може зрости до 5–6 млн осіб. З урахуванням членів сімей ветеранів, родин загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України та інших категорій осіб, які потребуватимуть державної підтримки, система ветеранської політики охоплюватиме близько 15 млн громадян, що становить майже третину населення країни. Така тенденція зумовлює необхідність формування ефективної системи міжвідомчої взаємодії, здатної забезпечити комплексний соціальний, медичний, психологічний, правовий та професійний супровід ветеранів. Водночас міжнародний досвід свідчить, що успішність

реінтеграції значною мірою залежить від своєчасності надання підтримки та узгодженості дій усіх суб'єктів, залучених до цього процесу [9; 30].

Аналіз наукового доробку свідчить про значний інтерес до окремих аспектів соціальної реінтеграції ветеранів, зокрема у працях зарубіжних фахівців. Концептуальні засади та сутність реінтеграційного процесу розкриті у дослідженнях Дж. Джейкоба, Д. Корбі, І. Хаспеслага, Д. Джемісона, Ф. Пуранема та ін. Також значний внесок у дослідження проблем соціальної адаптації, психологічної реабілітації, соціального захисту та міжвідомчої взаємодії у сфері підтримки ветеранів зробили й українські науковці, зокрема Н. Гусак, О. Карагодіна, В. Панок, Н. Максимова, Л. Карамушка, І. Трубавіна, Т. Семигіна, В. Москалець, які досліджують питання соціальної роботи, психосоціальної підтримки, реабілітації військовослужбовців та розвитку системи соціальних послуг в Україні.

Визначенню ключових детермінант та факторів, що впливають на успішність соціального відновлення колишніх військовослужбовців, присвячені роботи як зарубіжних авторів (Г. Адлера, Д. Робертсона, Ф. Скіавоне та Л. Джентрі), так і вітчизняних дослідників (Т. Захаріної, Т. Колісніченко). Досвід подолання викликів під час транзиту від військової до цивільної моделі поведінки, а також специфіку правового й соціально-економічного супроводу ветеранів ґрунтовно проаналізували Дж. Ахерн [38], Є. Гордієнко, О. Сороківська, М. Мальований, Р. Пінчук, О. Письменна, Г. Пріб. Питання психологічного дистресу, конфлікту ідентичностей та специфіку повернення із зон бойових дій висвітлено у працях Т. Сміта та Г. Тру [33].

Попри значний науковий доробок українських і зарубіжних учених, аналіз сучасних досліджень свідчить, що питання побудови та реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни як цілісного механізму їхньої реінтеграції до цивільного життя залишається недостатньо дослідженим. Потребують подальшого наукового обґрунтування особливості взаємодії державних органів, органів

місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я, соціальних служб, громадських організацій та інших суб'єктів, які забезпечують комплексну підтримку ветеранів. Це зумовлює необхідність удосконалення науково-методичних підходів до організації міжвідомчої взаємодії та визначає актуальність дослідження. Саме це зумовило вибір теми магістерської роботи «Реінтеграція ветеранів війни: міжвідомчий маршрут підтримки» та визначило її мету, об'єкт, предмет і завдання.

Об'єкт дослідження – процес реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя.

Предмет дослідження – міжвідомчий маршрут підтримки ветеранів війни як механізм їх реінтеграції до цивільного життя.

Мета – теоретично обґрунтувати та дослідити особливості реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни та визначити напрями його вдосконалення у процесі реінтеграції до цивільного життя.

Виходячи з мети дослідження, у роботі були поставлені такі ***завдання:***

1. Проаналізувати теоретичні підходи до розуміння сутності реінтеграції ветеранів війни.
2. Охарактеризувати соціально-психологічні особливості ветеранів війни та основні виклики їх реінтеграції до цивільного життя.
3. Проаналізувати міжнародний досвід реінтеграції ветеранів війни та можливості його адаптації в Україні.
4. Дослідити особливості реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни та взаємодію його основних суб'єктів.
5. Оцінити ефективність реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни та визначити напрями його вдосконалення.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс ***наукових методів:***

- *теоретичні:* аналіз, синтез та узагальнення наукової літератури (для уточнення понятійного апарату); порівняльний метод (для вивчення міжнародного досвіду);
- *емпіричні:* кабінетне дослідження нормативно-правової бази; аналіз кейсів ветеранських просторів; системний аналіз (для оцінки міжвідомчої взаємодії);
- *прогностичні:* метод моделювання (при розробці пропозицій щодо вдосконалення маршруту підтримки).

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки, із них основного тексту 70.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

1.1. Сутність та зміст поняття реінтеграції ветеранів війни

Тривала збройна агресія проти України та об'єктивна потреба у постійному зміцненні Сил оборони призводять до того, що кількість громадян із досвідом бойових дій невпинно зростає. Виконуючи конституційний обов'язок із захисту суверенітету, захисники та захисниці на тривалий час вилучаються із традиційних соціальних, економічних та культурних процесів. Цей період вимушеного «відчуження» від мирного побуту супроводжується не лише загрозами для життя, а й трансформацією звичних соціальних ролей та статусу особистості в громаді.

У таких умовах формування дієвої ветеранської політики стає фундаментальним викликом для Української держави. Побудова успішної траєкторії переходу від військової служби до цивільного життя вимагає впровадження системного міжвідомчого маршруту, що враховує специфіку воєнного досвіду та його вплив на всі сфери життєдіяльності людини. Реалізація цього процесу потребує комплексного підходу, який об'єднує державну підтримку, ініціативи громадського сектору, програми психологічного супроводу та заходи соціально-економічної адаптації. Кінцевою метою такої взаємодії є не просто повернення ветерана додому, а створення умов для знаходження ним нових сенсів та можливостей для самореалізації.

Центральним поняттям, що описує цей багатогранний процес, є «реінтеграція». Для глибшого розуміння його змісту варто звернутися до етимології та наукових трактувань цього терміна.

На думку В. Явір, реінтеграція трактується як:

1) відновлення єдиного цілого;

2) повторне об’єднання того, що раніше розкололося, розпалося або дезінтегрувалося;

3) включення, залучення до певної спільноти [23].

Дослідниця В. Явір розглядає реінтеграцію передусім з юридичної точки зору. Вона визначає це поняття як процес повернення людині громадянства, яке вона раніше втратила або від якого відмовилася. Згідно з цим підходом, головний зміст реінтеграції полягає у спрощеному порядку відновлення офіційного статусу громадянина. Водночас авторка зауважує: якщо це передбачено законами держави, процес може включати також і різнопланову допомогу, щоб людина могла швидше повернутися до звичного для неї способу життя та свого соціального стану [23].

Хоча таке трактування фокусується на правовому аспекті, для нашого дослідження воно є важливим, оскільки підкреслює необхідність не лише формального надання статусу ветерана, а й реальної допомоги у відновленні його соціального становища. Це означає, що реінтеграція не завершується в момент отримання посвідчення учасника бойових дій, навпаки, це лише початкова точка тривалого шляху.

У контексті сучасної ветеранської політики зміст цього поняття значно розширюється. Якщо для В. Явір ключовим є відновлення правового зв’язку з державою, то для ветеранів війни реінтеграція – це насамперед повернення суб’єктності у цивільному житті [6;18]. Це складний перехід, де юридичне визнання статусу має підкріплюватися конкретними механізмами «міжвідомчого маршруту». Держава не просто фіксує право ветерана на пільги, а створює умови, за яких досвід військової служби стає фундаментом для його нової кар’єри, активного громадського життя та міцних сімейних стосунків.

Саме тому в науковій літературі дедалі частіше зустрічаються підходи, які розглядають реінтеграцію як багатовимірну трансформацію (Т. Коленіченко, М. Сірих, Т. Семигіна) [6;18;19]. Зокрема, інші дослідники пропонують розрізняти психологічну, професійну та побутову складові цього процесу, кожна з яких потребує специфічних інструментів підтримки.

Таким чином, *реінтеграція* постає як офіційно визначений механізм, що включає систему заходів для адаптації конкретних груп населення (зокрема ветеранів) [13;15]. Мета цього процесу – забезпечити їхнє реальне повернення до активної життєдіяльності в усіх сферах: від економіки та політики до повсякденного соціального життя громади.

У широкому розумінні *реінтеграція захисників та захисниць* – це системний процес, що реалізується органами публічної влади та місцевого самоврядування для забезпечення безперешкодного переходу ветеранів до мирної життєдіяльності [6;13;15]. Зазначений процес базується на поєднанні кількох критично важливих компонентів:

- правового забезпечення (гарантування прав та статусів);
- економічної ресоціалізації (сприяння у пошуку роботи, перенавчанні чи відкритті власної справи);
- соціально-психологічного супроводу (надання професійної допомоги для нівелювання травматичного впливу війни та успішного відновлення соціальних зв'язків у громаді).

У сучасних реаліях процес повернення ветеранів до цивільного життя суттєво відрізняється від класичних моделей реінтеграції. Головним чинником впливу є особливий період, який накладає відбиток на всі сфери життєдіяльності. Ключовими характеристиками цього процесу є (див. табл. 1.1.1):

Таблиця 1.1.1

Ключові характеристики процесу реінтеграції ветеранів війни в умовах особливого періоду

Фактор впливу	Зміст та прояви в умовах особливого періоду
Безпековий контекст	Реінтеграція відбувається паралельно з триваючими бойовими діями, що вимагає від програм підтримки надзвичайної гнучкості та готовності до роботи в умовах постійного стресу.
Ресурсний дефіцит	Через воєнний стан державний бюджет обмежений, тому навантаження на систему соціального захисту зростає, що змушує шукати підтримку у міжнародних партнерів та волонтерських спільнот.
Масовий характер	Велика кількість людей, які потребують одночасної допомоги, вимагає швидкого розширення мережі сервісних центрів та ветеранських просторів.

Глибока психологічна трансформація	Необхідність роботи з бойовою травмою стає фундаментом реінтеграції, без якої неможлива подальша соціалізація чи робота.
Трансформація професійного життя	Ринок праці змінюється, тому акцент зміщується на швидку перекваліфікацію ветеранів та розвиток ветеранського бізнесу, як форми самодопомоги.
Зміна соціальної дистанції	Важливо не просто визнати подвиг героїв, а й побудувати якісний діалог між тими, хто воював, і цивільним суспільством, уникаючи нерозуміння чи стигми.

Джерело: створено автором на основі наукових джерел [6;13;18;19;]

Для узагальнення теоретичних підходів до розуміння процесу реінтеграції ветеранів війни та систематизації його основних складових у роботі розроблено авторську концептуальну модель реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя (рис. 1.1.1). Концептуальні положення запропонованої моделі апробовано автором та висвітлено у науковій публікації [5].

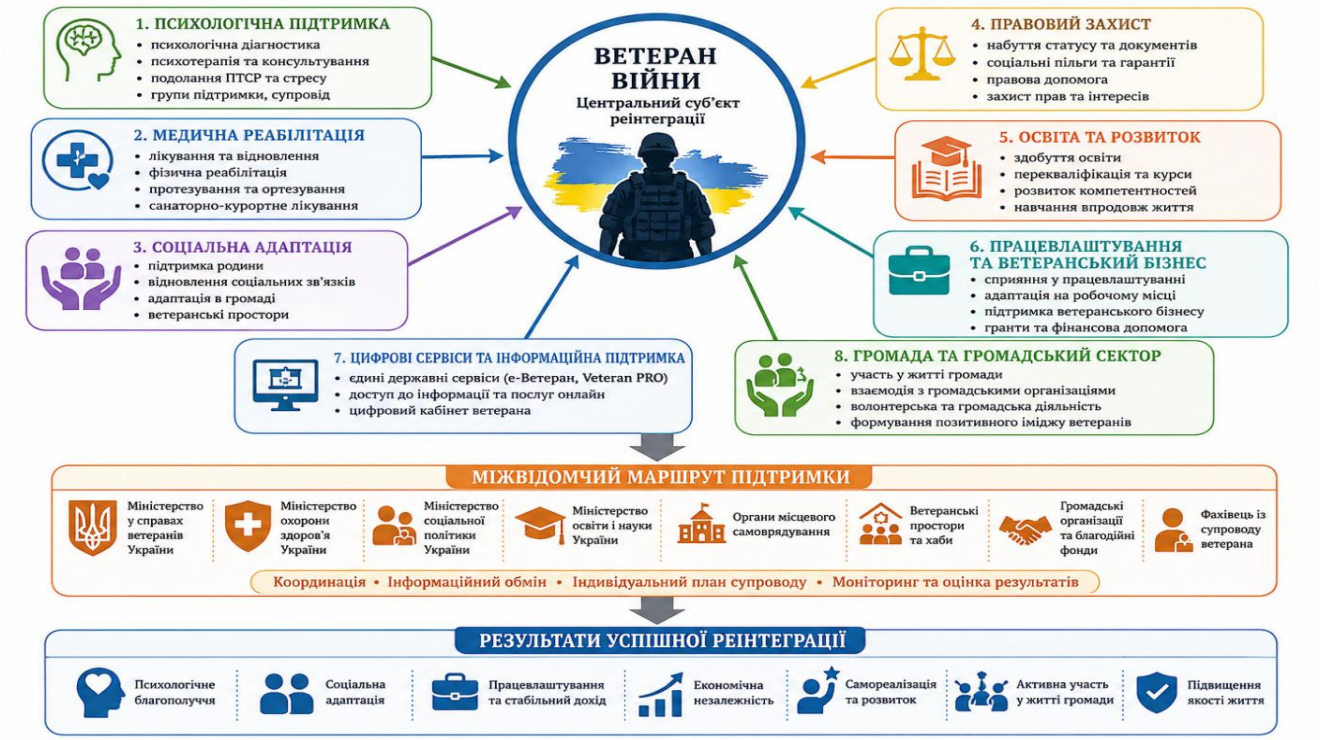

Рис. 1.1.1. Концептуальна модель реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя

Джерело: розроблено автором на основі наукових джерел [1; 5; 6; 13-18] та результатів власного дослідження.

Запропонована концептуальна модель узагальнює ключові напрями реінтеграції ветеранів війни та відображає їх як взаємопов'язану систему психологічних, медичних, соціальних, правових, освітніх, економічних і цифрових механізмів підтримки. Її реалізація ґрунтується на принципі міжвідомчої взаємодії, за якого кожен із суб'єктів ветеранської політики виконує визначені функції в єдиному маршруті супроводу ветерана. Водночас ефективність функціонування такої моделі безпосередньо залежить від належного нормативно-правового забезпечення, чіткого розмежування повноважень між відповідальними органами та ефективної координації їх діяльності, що визначає необхідність удосконалення сучасної системи державної ветеранської політики.

На сьогодні в українському правовому полі спостерігається парадоксальна ситуація: попри критичну важливість питання, у законодавстві досі відсутнє єдине та чітке визначення поняття «реінтеграція» [13]. Така термінологічна невизначеність стає серйозним бар'єром для формування ефективної державної стратегії. Без зрозумілого на законодавчому рівні змісту реінтеграції неможливо чітко розмежувати етапи підтримки, визначити обсяги фінансування та, найголовніше, закріпити відповідальність за конкретними органами влади [15].

Внаслідок цього процес допомоги ветеранам часто виглядає фрагментарним. Замість єдиної системи підтримки ми бачимо розрізнені ініціативи різних відомств, які діють несинхронно. Це створює ситуацію, коли ветеран, замість комплексного супроводу, змушений самостійно «прокладати собі шлях» крізь лабіринти бюрократії, збираючи довідки та послуги в різних установах. Правова розмитість також ускладнює фінансування програм реабілітації та професійної адаптації, що значно гальмує повернення захисників до мирного ритму життя.

У цій архітектурі державної підтримки ключова роль на законодавчому рівні відведена Міністерству у справах ветеранів України. Згідно з Положенням про Міністерство, воно визначене головним органом, що має формувати та реалізовувати ветеранську політику [1]. Проте на практиці статус «головного

координатора» стикається із серйозними викликами. Оскільки питання реінтеграції розпорошені між багатьма відомствами (Міністерство охорони здоров'я відповідає за лікування, Міністерство соціальної політики – за виплати, Міністерство освіти і науки України – за навчання), Міністерство ветеранів часто не має достатніх важелів впливу, щоб синхронізувати роботу цих структур у єдиному ритмі [14].

Спробою розв'язати цю проблему стало впровадження інституту фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. За задумом, такий фахівець має стати «навігатором» для захисника, проте без налагодженої міжвідомчої взаємодії він сам стає заручником бюрократичної системи.

Саме тому актуальність нашого дослідження полягає у необхідності переходу від декларативної координації до реального міжвідомчого маршруту підтримки. Міністерство у справах ветеранів України має трансформуватися з «адвоката прав» у фактичного «архітектора шляху» ветерана. Це передбачає створення системи, де під егідою одного профільного відомства всі інші державні органи працювали б як єдиний механізм. Лише за умови, що Міністерство у справах ветеранів України стане реальним центром управління та обміну даними, можна буде забезпечити ветерану послідовний перехід до успішної самореалізації [16].

Важливим кроком на шляху до подолання фрагментарності ветеранських послуг є цифровізація міжвідомчої взаємодії. Центральним інструментом у цьому процесі стає Єдиний державний реєстр ветеранів війни та створений на його основі електронний кабінет – застосунок і вебплатформа «е-Ветеран» [17].

Водночас сучасна цифрова трансформація ветеранської політики не обмежується лише платформою «е-Ветеран». Міністерством у справах ветеранів України впроваджується цифрова екосистема «Ветеран PRO», яка об'єднує державні електронні сервіси для ветеранів війни, членів їхніх сімей та родин загиблих Захисників і Захисниць України. Використання цифрових інструментів спрямоване на спрощення доступу до адміністративних, соціальних, медичних,

освітніх та інших послуг, а також на підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії між суб'єктами ветеранської політики [13].

Це рішення покликане стати технологічним фундаментом для «міжвідомчого маршруту». Головна мета впровадження цифровізації – мінімізувати суб'єктивний фактор чиновника та спростити доступ до пільг через автоматичний обмін даними між реєстрами різних міністерств (Міністерством ветеранів, Пенсійного фонду, Міністерством охорони здоров'я, тощо). В ідеальній моделі цифрова платформа має працювати за принципом «гроші йдуть за ветераном», де система сама ідентифікує потреби особи та пропонує доступні варіанти реабілітації чи навчання.

Проте успішна реалізація цього інструменту напряму залежить від повноти та якості наповнення реєстрів. Цифровізація не замінює саму реінтеграцію, але є критично необхідним «транспортом», який дозволяє фахівцям із супроводу та самим ветеранам швидше й прозоріше отримувати державну підтримку. Таким чином, поєднання роботи фахівців із супроводу та можливостей платформи «е-Ветеран» створює основу для нової моделі реінтеграції, де в центрі уваги перебуває саме людина, а не паперова звітність.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє стверджувати, що реінтеграція ветеранів війни в сучасних умовах є не просто набором соціальних пільг, а складним багаторівневим процесом відновлення цілісності особистості в цивільному соціумі. Ми з'ясували, що попри наявність профільних інституцій, зокрема Міністерства у справах ветеранів України, та впровадження сучасних цифрових сервісів, серед яких Єдиний державний реєстр ветеранів війни, платформа «е-Ветеран» і цифрова екосистема «Ветеран PRO», система все ще потребує подальшого вдосконалення міжвідомчої взаємодії, нормативно-правового забезпечення та координації діяльності всіх суб'єктів, залучених до процесу реінтеграції. Водночас реалізація Стратегії ветеранської політики до 2030 року та запровадження інституту фахівця із супроводу ветеранів війни свідчать

про поступовий перехід від фрагментарної моделі надання допомоги до комплексної системи підтримки, орієнтованої на потреби ветерана.

Встановлено, що успішна модель реінтеграції має базуватися на принципі міжвідомчого маршруту, за якого державна підтримка перетворюється з бюрократичної процедури на доступний і людиноцентричний сервіс. Проте, як свідчить практика, навіть найдосконаліші правові, організаційні та цифрові механізми не забезпечать очікуваного результату без урахування психологічного стану ветерана, особливостей його адаптації та відновлення соціальних зв'язків. Усвідомлення того, що реінтеграція починається не з отримання статусу чи відповідних документів, а з подолання внутрішніх бар'єрів і відновлення здатності до повноцінної участі в суспільному житті, зумовлює необхідність детальнішого дослідження соціально-психологічних особливостей ветеранів війни, їхніх травм та специфіки сприйняття цивільного середовища, чому й буде присвячено наступний підрозділ дослідження.

1.2. Соціально-психологічні особливості ветеранів війни та виклики їх реінтеграції в цивільне життя

Бойовий досвід є одним із найважливіших чинників, що впливають на трансформацію особистості військовослужбовця. Перебування в умовах постійної загрози життю, високого психоемоційного напруження, фізичного виснаження та відповідальності за життя побратимів формує нові механізми реагування, які забезпечують ефективне виконання бойових завдань, але після повернення до мирного життя можуть істотно ускладнювати процес соціально-психологічної адаптації. Водночас сучасні наукові дослідження наголошують, що наслідки бойового досвіду не варто розглядати виключно як негативне явище. Вони поєднують ризики розвитку психоемоційних порушень із формуванням нових

особистісних ресурсів, які можуть стати підґрунтям успішної реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство [4; 20; 38].

Психологічні реакції на пережиті бойові події мають індивідуальний характер і залежать від багатьох чинників: тривалості участі в бойових діях, інтенсивності травматичних подій, фізичного стану, особистісних особливостей, рівня соціальної підтримки та попереднього життєвого досвіду. Саме тому участь у війні не означає автоматичного розвитку психічного розладу. Більшість ветеранів демонструють достатній рівень адаптаційних можливостей, хоча певний період після повернення можуть переживати підвищену тривожність, емоційну напруженість, труднощі концентрації уваги, зміни настрою або порушення сну. Такі реакції є природною відповіддю організму на екстремальні умови та не завжди потребують спеціалізованої психологічної допомоги [4; 20].

Одним із найбільш досліджених наслідків бойового досвіду є посттравматичний стресовий розлад. Його проявами можуть бути нав’язливі спогади про травматичні події, уникнення ситуацій, які нагадують про пережите, негативні зміни емоційного стану та стійке психофізіологічне напруження. Разом із тим наявність окремих посттравматичних симптомів ще не є підставою для встановлення діагнозу ПТСР. Визначення такого стану потребує комплексної клінічної оцінки, що враховує тривалість симптомів, їх інтенсивність та вплив на повсякденне функціонування людини [4; 20].

Важливо розмежовувати природні адаптаційні реакції після пережитого бойового досвіду та клінічні прояви психічних розладів, оскільки їх ототожнення може сприяти формуванню негативних стереотипів щодо ветеранів. Більшість із них не мають психічних захворювань і здатні успішно адаптуватися до цивільного життя за умови своєчасної психологічної та соціальної підтримки. Саме тому сучасна ветеранська політика передбачає раннє виявлення потреб ветеранів, профілактику психоемоційних порушень та розвиток доступної системи психологічної допомоги [3; 14; 15; 30].

Таблиця 1.2.1.

Основні психологічні наслідки бойового досвіду ветеранів війни

Сфера прояву	Типові прояви	Вплив на реінтеграцію
Емоційна	тривожність, дратівливість, емоційне виснаження	труднощі міжособистісної взаємодії
Когнітивна	зниження концентрації уваги, нав'язливі спогади	ускладнення навчання та професійної діяльності
Поведінкова	гіперпильність, уникнення потенційно небезпечних ситуацій	складність адаптації до цивільного середовища
Соціальна	ізоляція, звуження кола спілкування	утруднення соціальної інтеграції
Ціннісно-мотиваційна	переоцінка життєвих пріоритетів, пошук нових життєвих цілей	формування нової соціальної ролі

Джерело: складено автором на основі [4; 20; 30; 38].

Як свідчать дані таблиці 1.2.1., наслідки бойового досвіду охоплюють практично всі сфери функціонування особистості. При цьому між окремими проявами існує тісний взаємозв'язок. Наприклад, емоційне виснаження може сприяти погіршенню когнітивних процесів, що, у свою чергу, негативно позначається на професійній діяльності, соціальній взаємодії та сімейних стосунках. Саме тому психологічна допомога ветеранам має бути комплексною та враховувати всі аспекти їхнього функціонування [4; 30].

Поряд із негативними наслідками сучасна психологічна наука приділяє дедалі більше уваги феномену посттравматичного зростання. Він проявляється у переосмисленні життєвих цінностей, розвитку відповідальності, зміцненні міжособистісних взаємин, формуванні нових життєвих цілей та підвищенні особистісної стійкості [36]. Пережитий бойовий досвід може сприяти розвитку лідерських якостей, дисциплінованості, здатності працювати в умовах невизначеності та приймати відповідальні рішення. За умови належної підтримки саме ці характеристики можуть стати важливими ресурсами успішної професійної й соціальної реалізації ветеранів після завершення служби [4; 20].

Водночас суттєвим психологічним викликом залишається трансформація особистісної ідентичності. Перехід від ролі військовослужбовця до ролі цивільної особи нерідко супроводжується переживанням втрати звичного способу життя, професійної належності та соціального статусу. Як зазначають Р. Сміт та Г. Тру, саме конфлікт між військовою і цивільною ідентичністю часто стає джерелом внутрішнього психологічного напруження та ускладнює адаптацію ветеранів до нових життєвих умов [33]. Разом із тим цей процес не слід розглядати лише як кризу. За сприятливих умов він може завершитися інтеграцією набутого військового досвіду у нову систему соціальних ролей, що створює передумови для особистісного розвитку та повноцінної участі ветерана в житті громади [33; 38].

Повернення ветерана до цивільного життя супроводжується не лише внутрішніми психологічними змінами, а й необхідністю відновлення взаємодії із соціальним середовищем. Саме тому поряд із психоемоційними наслідками бойового досвіду важливого значення набувають соціальні, сімейні та професійні виклики, які безпосередньо впливають на успішність реінтеграції. Їх характер визначається не лише індивідуальними особливостями ветерана, а й готовністю сім'ї, громади, роботодавців та державних інституцій забезпечити необхідні умови для повернення до повноцінного цивільного життя [15; 19; 30; 38].

Як показано на рисунку 1.2.1., процес реінтеграції ветеранів війни є багатовимірним і охоплює психологічну, соціальну, сімейну та професійну сфери. Зазначені виклики взаємопов'язані між собою і рідко виникають окремо. Так, психологічні труднощі можуть ускладнювати відновлення сімейних відносин, а проблеми працевлаштування нерідко посилюють емоційне напруження та знижують рівень соціальної активності. Саме тому сучасні підходи до реінтеграції ветеранів базуються на комплексному міждисциплінарному підході, який поєднує психологічну підтримку, соціальний супровід, медичну реабілітацію, професійну адаптацію та активну участь громади у процесі повернення ветерана до цивільного життя [3; 15; 19; 30].

Рис.1.2.1. Процес реінтеграції ветерана війни у цивільне життя

Джерело: розроблено автором на основі [4; 15; 19; 20; 30; 33; 38].

Одним із найскладніших напрямів реінтеграції є відновлення соціальних зв'язків. Після завершення військової служби ветеран повертається до суспільства, яке за час його відсутності змінилося, так само як змінився і він сам. Бойовий досвід, сформовані моделі поведінки, нові життєві цінності та пережиті втрати можуть ускладнювати спілкування з цивільним оточенням. Унаслідок цього окремі ветерани відчувають соціальне відчуження, нерозуміння з боку інших людей або труднощі у встановленні нових соціальних контактів.

Актуальні дослідження проблем реінтеграції українських ветеранів підтверджують, що важливою умовою успішного повернення до цивільного життя

є не лише отримання соціальних, медичних чи матеріальних послуг, а й збереження соціальних зв'язків та відчуття приналежності до громади. За даними Міжнародної організації з міграції, у сучасних умовах соціальна та економічна реінтеграція ветеранів можуть відбуватися нерівномірно, що потребує комплексного реагування на психологічні, соціальні та економічні потреби ветеранів. Особливої уваги потребують механізми підтримки на рівні територіальних громад, оскільки саме громада є середовищем відновлення соціальних ролей, формування нових соціальних контактів, отримання необхідних послуг та залучення ветеранів до суспільного життя [40].

У цьому контексті важливого значення набуває розвиток ветеранських просторів, громадських ініціатив та програм підтримки за принципом «рівний – рівному». Такі форми роботи сприяють створенню безпечного середовища для спілкування, взаємодопомоги, отримання консультацій та відновлення довіри до соціального оточення. Сучасна державна ветеранська політика України також орієнтується на посилення ролі територіальних громад та розвиток мережі ветеранських просторів як локальних центрів комплексної підтримки ветеранів і членів їхніх сімей [3; 44].

Соціальна адаптація безпосередньо пов'язана з рівнем довіри між ветераном і суспільством. Упереджене ставлення, поширення стереотипів та стигматизація можуть знижувати готовність ветеранів звертатися по допомогу, брати участь у громадському житті та реалізовувати себе у професійній сфері. Тому важливою умовою успішної реінтеграції є формування у суспільстві культури поваги до військового досвіду ветеранів, недискримінаційного ставлення та сприятливих умов для їх повноцінної участі у житті громади [3; 9; 15; 19].

Таблиця 1.2.2.

Соціальні, сімейні та професійні виклики реінтеграції ветеранів війни

Сфера реінтеграції	Основні виклики	Основні ресурси подолання
Соціальна	соціальна ізоляція, труднощі комунікації, стигматизація	підтримка громади, ветеранські простори, програми «рівний –

		рівному»
Сімейна	зміна сімейних ролей, конфлікти, труднощі взаєморозуміння	сімейне консультування, психологічний супровід, взаємна підтримка
Професійна	працевлаштування, перекваліфікація, адаптація до цивільної роботи	професійне навчання, кар'єрне консультування, підтримка роботодавців

Джерело: складено автором на основі [3; 5; 8; 15; 19; 20; 38].

Як свідчать дані таблиці 1.2.2., успішність реінтеграції ветеранів війни визначається сукупністю взаємопов'язаних чинників, що охоплюють соціальну, сімейну та професійну сфери. Водночас жоден із наведених ресурсів не може забезпечити повноцінну адаптацію окремо від інших. Найбільшої ефективності процес реінтеграції досягає за умови поєднання психологічної підтримки, сприятливого сімейного середовища, активної участі громади та можливостей професійної самореалізації. Саме комплексний підхід сьогодні розглядається як основа сучасної ветеранської політики в Україні та міжнародної практики підтримки ветеранів [3; 15; 19; 30].

Одним із ключових чинників реінтеграції є збереження активної життєвої позиції самого ветерана. У сучасних дослідженнях дедалі більше уваги приділяється не лише подоланню негативних наслідків бойового досвіду, а й розвитку сильних сторін особистості, формуванню нових життєвих цілей, підтримці самостійності та розвитку внутрішніх ресурсів. Такий підхід передбачає сприйняття ветерана не як пасивного отримувача соціальних послуг, а як повноцінного суб'єкта власної реінтеграції, здатного брати участь у прийнятті рішень щодо свого подальшого життя [30; 36].

Важливу роль у процесі повернення до цивільного життя відіграє родина, яка часто стає першим джерелом емоційної підтримки після завершення військової служби. Водночас повернення ветерана нерідко супроводжується необхідністю повторного розподілу сімейних ролей, адаптації до змін, що відбулися за час його відсутності, а також відновлення емоційної близькості між

членами сім'ї. Саме тому сучасні програми підтримки дедалі частіше орієнтовані не лише на ветеранів, а й на членів їхніх родин, які також потребують психологічного супроводу та інформаційної підтримки [3; 4; 18; 30].

Важливим зовнішнім ресурсом реінтеграції є підтримувальне середовище територіальної громади. Його роль полягає у створенні умов для активного включення ветеранів у суспільне життя, реалізації громадських ініціатив, участі у прийнятті рішень та відновлення повноцінних соціальних ролей. Залучення ветеранів до життя громади сприяє не лише їх соціальній адаптації, а й використанню набутого під час військової служби досвіду, компетентностей і лідерського потенціалу в інтересах місцевого розвитку [5; 9; 19].

Вагомим напрямом реінтеграції ветеранів до цивільного життя є їх професійна самореалізація. Працевлаштування забезпечує не лише матеріальну незалежність ветерана, а й сприяє відновленню соціальних контактів, підвищенню самооцінки та формуванню відчуття власної суспільної значущості. Саме тому одним із пріоритетних напрямів сучасної ветеранської політики є створення умов для професійного навчання, перекваліфікації, розвитку підприємницьких ініціатив і підтримки роботодавців, які працевлаштовують ветеранів війни [3; 15; 30].

Водночас сучасні міжнародні підходи свідчать, що ефективність реінтеграції залежить насамперед від узгодженості дій різних суб'єктів підтримки. Медичні працівники, психологи, соціальні працівники, фахівці із супроводу ветеранів, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації та роботодавці мають діяти не ізольовано, а як складові єдиної системи допомоги. Саме міжвідомча взаємодія забезпечує безперервність підтримки ветерана та дозволяє своєчасно реагувати на його потреби на різних етапах повернення до цивільного життя [3; 15; 30].

Таким чином, соціально-психологічні особливості ветеранів війни зумовлюють необхідність комплексного підходу до їхньої реінтеграції. Психологічні наслідки бойового досвіду, трансформація соціальних ролей, зміни

сімейних відносин і професійна адаптація є взаємопов'язаними складовими єдиного процесу повернення до цивільного життя. Ефективність цього процесу визначається не лише особистісними ресурсами ветерана, а й готовністю сім'ї, громади та держави забезпечити своєчасну, комплексну й скоординовану підтримку. Це зумовлює необхідність пошуку та впровадження ефективних моделей організації системи підтримки ветеранів, заснованих на принципах комплексності, безперервності та міжвідомчої взаємодії. Важливим джерелом для визначення таких підходів є досвід зарубіжних країн, у яких сформовано різні моделі переходу військовослужбовців до цивільного життя. Тому в наступному підрозділі доцільно проаналізувати міжнародний досвід реінтеграції ветеранів війни та визначити можливості адаптації найбільш ефективних практик до сучасних умов України.

1.3. Міжнародний досвід реінтеграції ветеранів та можливості його адаптації в Україні

Реінтеграція ветеранів у цивільне життя є тривалим багаторівневим процесом, що охоплює не лише оформлення статусу, отримання соціальних гарантій і медичну реабілітацію, а й відновлення сімейних, професійних та громадських ролей. Її результативність залежить від особистісних ресурсів ветерана, доступності послуг, узгодженості діяльності державних органів, роботодавців, територіальних громад та родини.

Актуальність вивчення міжнародного досвіду зумовлена масштабом завдань, які постають перед Україною. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (англ. Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD), на початок 2026 року в Україні було зареєстровано понад 1,4 млн ветеранів бойових дій, а після завершення активної фази війни очікується

подальше зростання їх чисельності та потреб у медичній, психологічній, соціальній і професійній підтримці [30].

Зарубіжні моделі не можуть бути механічно перенесені в українські умови через відмінності в законодавстві, фінансуванні та організації соціальних послуг. Водночас їх аналіз дає змогу визначити універсальні принципи реінтеграції: комплексність, добровільність, адресність, безперервність допомоги, індивідуальне оцінювання потреб, залучення сім'ї, сприяння економічній самостійності та доступність послуг на рівні громади [12].

Досвід Сполучених Штатів Америки

Сполучені Штати мають одну з найбільш інституційно розвинених систем підтримки ветеранів, центральним елементом якої є Міністерство у справах ветеранів США. Система поєднує медичну допомогу, компенсаційні виплати, освіту, професійну реабілітацію, житлове забезпечення та підтримку членів сімей.

Важливим механізмом підготовки військовослужбовців до повернення до цивільного життя у США є Програма сприяння переходу військовослужбовців до цивільного життя (англ. Transition Assistance Program). Участь у програмі для більшості військовослужбовців розпочинається приблизно за рік до завершення військової служби, а для військовослужбовців, які виходять на пенсію, – орієнтовно за два роки. Програма передбачає підготовку до працевлаштування, планування освітньої та професійної траєкторії, підвищення фінансової грамотності, а також адаптацію набутих під час військової служби знань і компетентностей до вимог цивільного ринку праці. Такий підхід сприяє завчасній підготовці військовослужбовців до зміни соціального та професійного статусу й полегшує процес їх подальшої реінтеграції у цивільне життя. Для ветеранів із захворюваннями або травмами, пов'язаними зі службою, діє Програма професійної готовності та працевлаштування ветеранів (англ. Veteran Readiness and Employment), що охоплює професійне консультування, визначення освітніх потреб, перепідготовку та супровід під час працевлаштування [41].

Для України цінність американського досвіду полягає передусім в організаційній логіці системи: ранній підготовці до цивільного життя, формуванні єдиного маршруту ветерана, професійному переосмисленні військових компетентностей та залученні сім'ї до процесу переходу.

Канадська модель підтримки ветеранів і сімей

Канадська модель ґрунтується на людиноцентричному підході та визнанні сім'ї активним учасником реінтеграції. Державні програми координує Міністерство у справах ветеранів Канади (англ. Veterans Affairs Canada) у партнерстві з ветеранськими, благодійними, науковими та громадськими організаціями.

Особлива увага приділяється ранньому виявленню психологічних труднощів, підтримці доглядачів і сімейним програмам. Члени родини розглядаються як окремі отримувачі послуг та можуть одержувати психологічне консультування, кризову й інформаційну підтримку [27; 31].

Державну систему підтримки ветеранів у Канаді доповнює розвинений недержавний сектор. Зокрема, Мережа переходу ветеранів (англ. Veterans Transition Network) реалізує групові програми, спрямовані на психологічне відновлення, соціальну адаптацію та підтримку переходу ветеранів до цивільного життя. Організація «Ветерани екстреної служби Канади» (англ. Veterans Emergency Transition Services Canada) надає допомогу ветеранам, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема стикаються з ризиком бездомності. Водночас організація «Тім Рубікон Канада» (англ. Team Rubicon Canada) залучає ветеранів до волонтерської діяльності та реагування на надзвичайні ситуації, що сприяє використанню їхнього професійного досвіду й навичок у цивільному середовищі [24; 25; 32].

Для України особливу цінність становить сімейно орієнтований характер канадської моделі – програми для подружжя, дітей і неформальних доглядачів, сімейне консультування та групи взаємопідтримки. Поєднання цього підходу з

ранньою підготовкою до звільнення може забезпечити безперервний супровід ветерана та його родини.

Досвід Ізраїлю

Ізраїльська система формувалася в умовах тривалих безпекових загроз і регулярної участі громадян у військовій службі. Її характерними рисами є ранній початок реабілітації та поєднання медичного відновлення, психологічної допомоги, спорту, освіти й громадської активності.

Важливу роль відіграють багатофункціональні центри «Бейт Галохем» (англ. Beit Halochem), які поєднують фізіотерапію, гідротерапію, адаптивний спорт, психологічну підтримку, освітні, культурні та творчі програми. Таким чином ветеран отримує не сукупність розрізнених послуг, а середовище довготривалого відновлення та соціальної взаємодії [37].

Важливе місце посідає спорт, який сприяє не лише фізичному відновленню, а й поверненню відчуття контролю, формуванню нових цілей і відновленню соціальних зв’язків. Освітні та культурні заходи підтримують формування цивільної ідентичності ветерана.

Для України ізраїльський досвід є цінним насамперед принципом безперервності реабілітаційного маршруту. Перехід між військовою медициною, реабілітаційним закладом і цивільними послугами має здійснюватися без переривання допомоги. Перспективним є розвиток регіональних багатофункціональних центрів у поєднанні з мобільними командами, амбулаторними послугами, телемедициною та ресурсами територіальних громад.

Велика Британія

Британська модель характеризується поєднанням державних механізмів із розвиненою мережею благодійних і ветеранських організацій. Служба у справах ветеранів Великої Британії (англ. Veterans UK) забезпечує інформаційне й адміністративне супроводження, тоді як медичні послуги надаються переважно через Національну службу охорони здоров’я.

У сфері психічного здоров’я у Великій Британії діє спеціалізована служба «Оп Кураж» (англ. Op COURAGE), яка надає підтримку військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей. Державну систему доповнюють благодійні організації «Комбат Стрес» (англ. Combat Stress) та Королівський британський легіон (англ. Royal British Legion), які надають ветеранам психологічну, матеріальну та соціальну підтримку [26; 29].

Перевагою британського підходу є створення спеціалізованих маршрутів для ветеранів у межах загальної системи охорони здоров’я. Для України це свідчить про необхідність підготовки лікарів первинної ланки, психологів, соціальних працівників і фахівців із супроводу ветеранів до своєчасного виявлення потреб та скерування до спеціалізованих служб.

Нідерланди та скандинавські країни

У Нідерландах важливою інституційною практикою є діяльність спеціального омбудсмена з питань ветеранів, який розглядає звернення, сприяє захисту прав та забезпечує незалежний механізм реагування на проблеми у взаємодії ветеранів із державними структурами [28; 42].

У Швеції, Данії та Норвегії ветеранські послуги значною мірою інтегровані в загальну систему соціального захисту й надаються переважно на муніципальному рівні. Важливе значення мають сімейні програми, орієнтовані як на ветерана, так і на членів його родини [12; 34].

Для України доцільним є поєднання децентралізованого надання послуг із незалежним механізмом захисту прав ветеранів. Фахівець із супроводу ветеранів може виконувати функцію координатора індивідуального маршруту, тоді як незалежний механізм оскарження має забезпечувати контроль якості послуг.

Хорватський досвід післявоєнної реінтеграції

Хорватський досвід становить особливий інтерес для України з огляду на післявоєнне відновлення в умовах обмежених ресурсів і значної кількості ветеранів. Хорватська модель поєднує державні програми, діяльність

ветеранських організацій, спеціалізованих центрів та заходи економічної інтеграції.

Значна увага приділяється самозайнятості, ветеранським кооперативам та підтримці підприємницьких ініціатив, що дає змогу розглядати ветерана не лише як отримувача соціальної допомоги, а як економічно активного учасника суспільства. Комплексні ветеранські центри поєднують медико-психологічний супровід, фізичну активність, відпочинок і соціальну взаємодію, а цифрові сервіси та телемедицина розширюють доступність допомоги [12].

Водночас хорватський досвід свідчить про ризики надмірної залежності від статусних виплат за недостатньої уваги до зайнятості. Тому для України соціальний захист доцільно поєднувати з освітою, працевлаштуванням, підприємництвом та активною участю ветеранів у житті громад.

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду засвідчує, що найбільш результативні системи реінтеграції поєднують медичну, психологічну, соціальну та професійну підтримку, однак відрізняються механізмами її організації. Для узагальнення основних характеристик розглянутих моделей доцільно представити результати у вигляді рисунка 1.3.1.

Порівняння представлених моделей свідчить, що:

- американська система вирізняється комплексністю та ранньою підготовкою військовослужбовця до переходу в цивільне життя;
- канадська – сімейною орієнтованістю;
- ізраїльська – інтеграцією медичної, психологічної та спортивної реабілітації;
- британська – поєднанням загальнодержавної системи охорони здоров’я зі спеціалізованими ветеранськими маршрутами.
- Досвід Нідерландів і скандинавських країн демонструє переваги децентралізації та незалежного захисту прав;
- Хорватія – значення економічної активності ветеранів у післявоєнному суспільстві.

КРИТЕРІЙ	США	КАНАДА	ІЗРАЇЛЬ	ВЕЛИКА БРИТАНІЯ	УКРАЇНА
ІНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ	Департамент у справах ветеранів (VA) – єдина федеральна система	Міністерство у справах ветеранів (VAC) – національна система підтримки	Міністерство оборони та реабілітаційні відділи – інтегрована система	Міністерство у справах ветеранів + NHS + громадські організації	Міністерство у справах ветеранів України – центральний орган координації
ПРАВОВА БАЗА	Законодавство США (Title 38 U.S. Code)	Закон про ветеранів (Veterans Well-being Act)	Закон про реабілітацію постраждалих військових службовців	Закон про збройні сили (Armed Forces Act), стратегія ветеранів	Закони України «Про статус ветеранів війни», «Про основи соціальної захищеності ветеранів»
ЦІЛЬОВІ ГРУПИ	Ветерани всіх поколінь, члени сімей	Ветерани, резервісти, члени сімей	Ветерани, особи з пораненнями, члени сімей загиблих	Ветерани, члени сімей, резервісти	Учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, члени сімей
КЛЮЧОВІ ПОСЛУГИ	Медицина, освіта, житло, працевлаштування, психологічна підтримка	Фінансова підтримка, медицина, реабілітація, освіта, кар'єрні послуги	Медична реабілітація, психологічна допомога, освіта, працевлаштування, житлове забезпечення	Медицина (NHS), психологічна підтримка, житло, освіта, фінансова допомога	Медицина, психологічна підтримка, освіта, працевлаштування, соціальні послуги
ФІНАНСУВАННЯ	Федеральний бюджет (близько 300 млрд дол./рік на програми для ветеранів)	Федеральний бюджет (близько 7 млрд кан. дол./рік)	Державний бюджет (близько 1,5 млрд дол./рік на реабілітацію ветеранів)	Державний бюджет + благодійні організації (близько 5 млрд фунтів/рік)	Державний бюджет + міжнародна допомога + грантові програми
ЦИФРОВІ СЕРВІСИ	Портал VA.gov – повний доступ до послуг онлайн	Портал Canada.ca – інтегровані сервіси для ветеранів	Єдиний цифровий кабінет ветерана	Платформа GOV.UK + застосунок для ветеранів	Електронний реєстр ветеранів, цифрові послуги на порталі Мінветеранів
СИЛЬНІ СТОРОНИ	Розгалужена система, високий рівень фінансування, комплексні послуги	Сімейно-орієнтований підхід, гнучкі програми підтримки	Інтеграція медичної та соціальної реабілітації, пріоритет пораненим	Співпраця держави та громадського сектору, розвинена мережа послуг	Створення єдиного органу координації, розвиток цифрових сервісів, підтримка міжнародних партнерів
КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ	Бюрократія, тривалість отримання послуг у деяких випадках	Недостатня обізнаність ветеранів про доступні послуги	Висока потреба в довготривалій реабілітації та підтримці	Скорочення бюджетних видатків, черги на окремі послуги	Нерівномірний доступ до послуг у громадах, нестача фахівців, потреба у стабільному фінансуванні

Рис.1.3.1. Порівняльна характеристика системи реінтеграції ветеранів

Джерело: складено автором на основі [9; 12; 26; 27; 30; 31; 37; 41].

Для України найбільш доцільним є комбінований підхід: рання підготовка до звільнення за американським зразком, сімейна спрямованість канадської моделі, комплексність ізраїльської реабілітації, британська інтеграція спеціалізованих маршрутів у загальну систему охорони здоров'я, а також розвиток економічної самостійності ветеранів. Така селективна адаптація міжнародного досвіду дає змогу врахувати національні особливості, ресурсні можливості та значний масштаб ветеранської спільноти.

Практичний досвід адаптації міжнародних підходів в Україні:

Одним із практичних прикладів упровадження міжнародних підходів до реінтеграції ветеранів в Україні є програма IREX «Реінтеграція ветеранів в Україні» (англ. Ukraine Veteran Reintegration), яку реалізує міжнародна організація IREX за підтримки Державного департаменту США. Її діяльність спрямована на розвиток комплексної системи підтримки ветеранів і членів їхніх сімей, що охоплює професійну освіту, сприяння працевлаштуванню, психосоціальну допомогу, цифровізацію послуг, підвищення кваліфікації фахівців та розвиток спроможності громадських організацій [39].

Важливою особливістю програми є поєднання безпосередньої допомоги ветеранам із розвитком інституцій, які забезпечують їх підтримку. Зокрема, реалізуються освітні та професійні програми, удосконалюються цифрові сервіси, проводиться підготовка працівників служби зайнятості, соціальних працівників і сімейних лікарів, а також розвивається співпраця з роботодавцями [39; 43].

Значне місце у програмі посідає психосоціальна підтримка ветеранів та членів їхніх сімей. Водночас інформаційно-просвітницькі заходи спрямовані на підвищення обізнаності населення щодо психічного здоров’я, зменшення стигматизації психологічної допомоги та формування культури своєчасного звернення по підтримку [39].

Отже, досвід IREX демонструє переваги міжсекторальної моделі реінтеграції, яка передбачає взаємодію державних органів, закладів охорони здоров’я, служби зайнятості, громадських організацій, роботодавців та міжнародних партнерів. Такий підхід сприяє переходу від надання окремих послуг до формування цілісного маршруту підтримки ветерана. Основні результати реалізації програми систематизовано в таблиці 1.3.1.

Табл. 1.3.1

Основні результати реалізації програми IREX Ukraine Veteran Reintegration

Напрям діяльності	Кількісний показник	Зміст і практичне значення
Професійне навчання	183 ветерани	Учасникам було надано стипендії розміром 500 дол. США для навчання у сферах інформаційних технологій, проєктного менеджменту, психології, дизайну та за іншими професійними напрямами
Завершення професійної підготовки	142 ветерани та члени їхніх сімей	Учасники завершили навчальні програми, що сприяло здобуттю нових професій, підвищенню кваліфікації та пристосуванню до змін на ринку праці
Цифровізація ветеранських послуг	понад 215 тис. ветеранів і членів сімей	Користувачі отримали доступ до електронного реєстру, який забезпечує цифрову взаємодію з Міністерством у справах ветеранів України
Фінансова підтримка ветеранів з інвалідністю	24 тис. осіб	За допомогою електронної системи було забезпечено надання фінансової підтримки ветеранам з інвалідністю
Грантова підтримка громадських організацій	33 організації; 5 млн дол. США	Грантові проєкти були спрямовані на працевлаштування, психологічну допомогу та підтримку вразливих груп ветеранів
Охоплення грантовими проєктами	250 тис. ветеранів і членів сімей	Учасники отримали навчальні, терапевтичні, консультаційні та інші послуги
Психосоціальна допомога	26 тис. осіб	Забезпечено доступ до психологічної та психосоціальної підтримки
Інформаційна кампанія з психічного здоров’я	13,2 млн осіб	Проведено загальнонаціональну кампанію з підвищення обізнаності щодо психічного здоров’я ветеранів
Підготовка соціальних працівників	близько 300 фахівців	Працівники здобули навички виявлення та задоволення психологічних потреб ветеранів
Навчання працівників служби зайнятості	понад 4,1 тис. працівників	Підвищено компетентність фахівців у сфері кар’єрного консультування та професійного супроводу ветеранів
Підготовка сімейних лікарів	206 лікарів	Фахівці пройшли навчання з використання міжнародних протоколів роботи з фізичним і психічним здоров’ям ветеранів
Співпраця з роботодавцями	173 компанії, які об’єднують близько 2 млн працівників	Поширено рекомендації щодо наймання, адаптації та підтримки ветеранів на робочому місці

Джерело: складено автором на основі матеріалів програми IREX Ukraine Veteran Reintegration [39].

Аналіз результатів, представлених у таблиці 1.3.1, свідчить, що програма IREX Ukraine Veteran Reintegration має комплексний характер та поєднує професійну, психологічну, соціальну й інституційну складові реінтеграції. Особливо важливим є те, що підтримка спрямовується не лише безпосередньо на ветеранів та членів їхніх сімей, а й на підвищення спроможності фахівців та установ, які забезпечують надання відповідних послуг.

Пріоритетним напрямом є розвиток людського капіталу ветеранів. Професійне навчання, кар'єрна підтримка та взаємодія з роботодавцями створюють передумови для підвищення конкурентоспроможності ветеранів на ринку праці та досягнення економічної самостійності. Водночас підготовка працівників служби зайнятості, соціальної сфери й первинної медичної допомоги сприяє підвищенню якості послуг на рівні територіальних громад.

Важливим результатом є також розвиток цифрової інфраструктури та психосоціальної підтримки. Використання електронних сервісів спрощує взаємодію ветеранів із державними установами, тоді як психологічні програми та інформаційні кампанії сприяють підвищенню доступності допомоги й зменшенню її стигматизації.

Таким чином, досвід IREX підтверджує доцільність розвитку в Україні міжсекторальної моделі реінтеграції, заснованої на партнерстві держави, територіальних громад, громадянського суспільства, роботодавців та міжнародних організацій. Важливим результатом такого підходу є не лише збільшення кількості наданих послуг, а й формування інституційної спроможності системи підтримки ветеранів, що створює передумови для її довгострокової стійкості.

SWOT-аналіз можливостей адаптації міжнародного досвіду реінтеграції ветеранів в Україні

Для систематизації внутрішніх передумов і зовнішніх чинників, що визначають перспективи впровадження зарубіжних практик, проведено SWOT-аналіз можливостей їх адаптації в Україні (табл. 1.3.2).

Таблиця 1.3.2

SWOT-аналіз можливостей адаптації міжнародного досвіду реінтеграції ветеранів в Україні

Сильні сторони	**Слабкі сторони**
• наявність спеціалізованого центрального органу виконавчої влади; • розвиток інституту фахівців із супроводу ветеранів; • цифровізація послуг і функціонування державного реєстру; • активна участь ветеранських і громадських організацій; • підтримка міжнародних партнерів.	• нерівномірна доступність послуг у територіальних громадах; • дефіцит підготовлених фахівців і ризик їх професійного вигорання; • недостатня міжвідомча сумісність інформаційних систем; • фрагментарність окремих програм; • обмеженість довгострокового фінансування.
Можливості	**Загрози**
• запровадження ранньої підготовки до переходу з військової служби; • розвиток сімейно орієнтованих програм; • масштабування телемедицини, мобільних команд і цифрових сервісів; • розширення професійної перепідготовки та ветеранського підприємництва; • використання доказових міжнародних стандартів і програм оцінювання результатів.	• значне зростання кількості ветеранів і навантаження на систему; • тривалі безпекові та економічні ризики; • посилення територіальної нерівності доступу до допомоги; • формування залежності від статусних виплат без економічної інтеграції; • стигматизація психологічних труднощів та низька довіра до окремих інституцій.

Джерело: авторська розробка на основі узагальнення міжнародного досвіду та сучасних умов реалізації ветеранської політики України.

SWOT-аналіз засвідчує, що Україна вже має базові інституційні та цифрові передумови для адаптації міжнародного досвіду, однак масштабування відповідних практик стримується кадровими, фінансовими й координаційними обмеженнями. Тому пріоритетом має бути не одночасне копіювання великої кількості зарубіжних програм, а поетапне впровадження рішень, здатних забезпечити раннє виявлення потреб, єдиний маршрут супроводу та доступність допомоги на рівні громади.

Результати SWOT-аналізу в поєднанні з проведеним порівняльним аналізом міжнародного досвіду стали підґрунтям для розроблення авторської моделі адаптації міжнародного досвіду реінтеграції ветеранів в Україні.

Узагальнення результатів проведеного порівняльного аналізу міжнародного досвіду дає підстави стверджувати, що ефективність реінтеграції ветеранів визначається не окремими програмами чи обсягом фінансування, а функціонуванням цілісної системи підтримки, у якій медичні, психологічні, соціальні, освітні та економічні заходи взаємодіють між собою. На основі дослідження моделей США, Канади, Ізраїлю, Великої Британії, Нідерландів, скандинавських країн, Хорватії та результатів реалізації програми IREX Ukraine Veteran Reintegration запропоновано авторську модель адаптації міжнародного досвіду до умов України.

Запропонована модель (рис.1.3.2.) ґрунтується на принципах комплексності, безперервності, клієнтоцентричності, міжвідомчої взаємодії, цифровізації послуг та активної участі громади у процесі повернення ветерана до цивільного життя. Її особливістю є інтеграція міжнародних практик у вже сформовану систему державної ветеранської політики України без механічного копіювання окремих іноземних моделей.

Представлена на рисунку 1.3.2 авторська модель узагальнює результати проведеного аналізу міжнародного досвіду реінтеграції ветеранів та відображає основні напрями його адаптації до сучасних умов України. На відміну від окремих зарубіжних моделей, орієнтованих переважно на певні напрями підтримки, запропонована модель передбачає інтеграцію медичної, психологічної, соціальної, освітньої та професійної складових реінтеграції в єдину систему державної ветеранської політики.

Центральне місце в моделі займає Міністерство у справах ветеранів України, яке забезпечує формування державної політики, міжвідомчу координацію та взаємодію з органами державної влади, місцевого самоврядування, міжнародними партнерами, громадськими організаціями та роботодавцями. Такий підхід відповідає міжнародним принципам організації підтримки ветеранів, що ґрунтуються на партнерстві державного, громадського та приватного секторів.

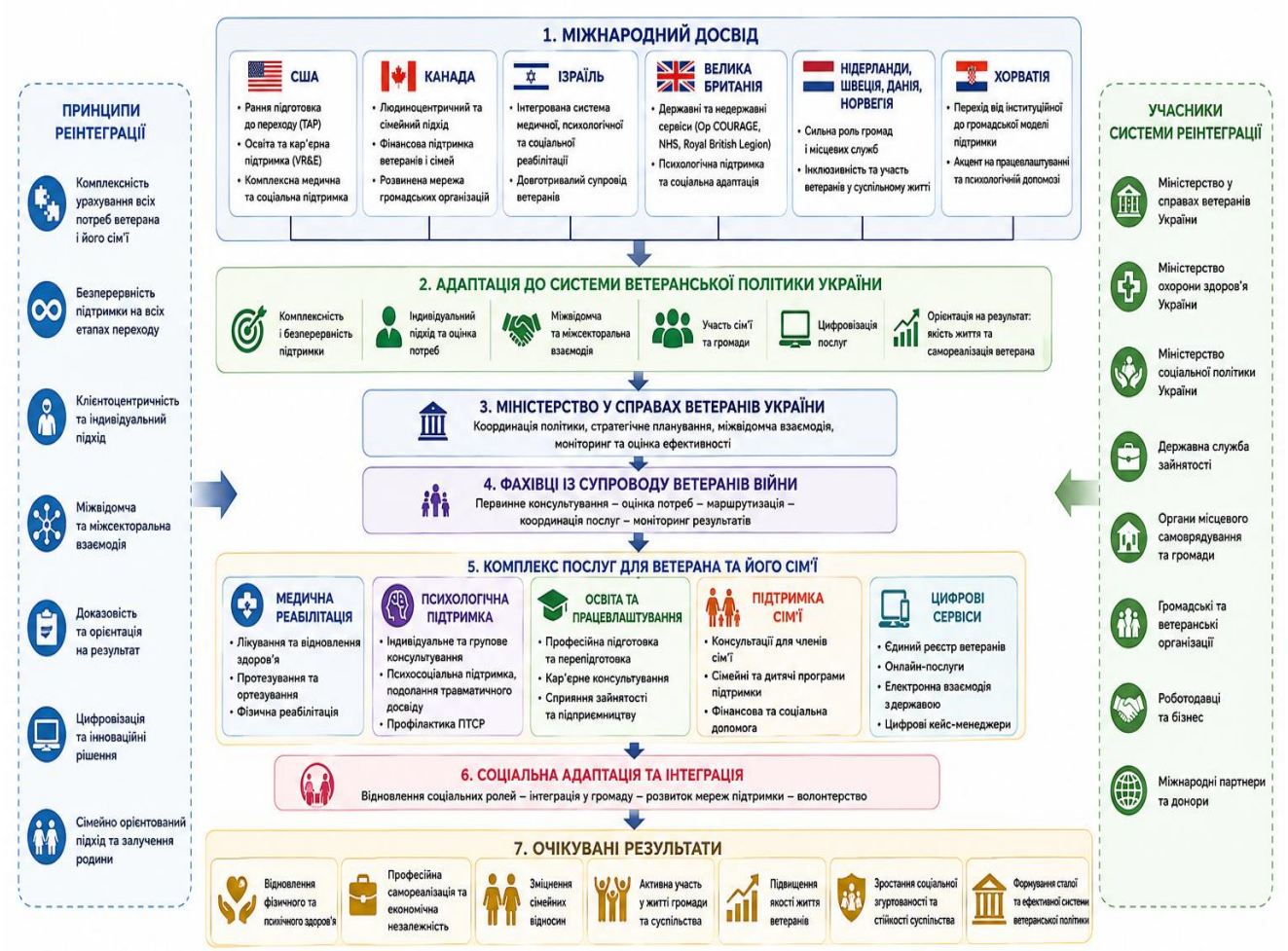

Рисунок 1.3.2. Авторська модель адаптації міжнародного досвіду реінтеграції ветеранів в Україні

Джерело: авторська розробка на основі аналізу матеріалів [9; 12; 26; 27; 37; 39; 41; 45].

Особливу роль у запропонованій моделі відведено фахівцям із супроводу ветеранів війни, які здійснюють первинне оцінювання потреб, допомагають сформувати індивідуальний маршрут отримання послуг, координують взаємодію між відповідними установами та забезпечують безперервність супроводу на різних етапах повернення ветерана до цивільного життя. Такий підхід сприяє зменшенню адміністративних бар'єрів та підвищенню доступності необхідної допомоги.

Комплекс послуг, представлений у моделі, охоплює медичну реабілітацію, психологічну підтримку, освіту і працевлаштування, підтримку сім'ї та цифрові сервіси. Їх поєднання створює умови для відновлення фізичного і психічного

здоров’я, професійної самореалізації, економічної самостійності та активної участі ветерана в житті громади. Важливою особливістю моделі є визнання сім’ї повноправним учасником процесу реінтеграції.

Науково-практична відмінність запропонованої моделі полягає в поєднанні міжнародних принципів реінтеграції з чинною інституційною структурою ветеранської політики України та визначенні фахівця із супроводу ветеранів ключовим координатором індивідуального маршруту. При цьому модель орієнтована не лише на факт отримання окремих послуг, а на кінцеві результати реінтеграції – відновлення якості життя, досягнення економічної самостійності, зміцнення сімейних зв’язків та активну участь ветерана в житті громади.

Таким чином, проведений аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що ефективна реінтеграція ветеранів ґрунтується на принципах комплексності, безперервності, клієнтоцентричності, міжвідомчої взаємодії та активної участі територіальних громад. Найбільш результативними є підходи, за яких підготовка до цивільного життя розпочинається ще до завершення військової служби, а подальший супровід здійснюється на основі індивідуального оцінювання потреб ветерана та членів його сім’ї. Важливими складовими такого процесу є медична та психологічна підтримка, професійна адаптація, сприяння зайнятості, сімейно орієнтовані програми, цифровізація послуг та їх доступність на рівні територіальних громад.

Для України перспективним є не механічне копіювання окремих зарубіжних моделей, а їх селективна адаптація відповідно до національних умов і потреб ветеранської спільноти. Проведений порівняльний та SWOT-аналіз, а також досвід програми IREX Ukraine Veteran Reintegration стали підґрунтям для розроблення авторської моделі, що передбачає комплексність послуг, координацію суб’єктів ветеранської політики, активне залучення сім’ї та громади і визначення фахівця із супроводу ветеранів ключовим координатором індивідуального маршруту. Реалізація такого підходу сприятиме успішній соціальній адаптації ветеранів.

Висновки до першого розділу

У першому розділі магістерської роботи здійснено теоретико-методичний аналіз реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя, визначено її основні складові, охарактеризовано соціально-психологічні особливості ветеранів та проаналізовано міжнародний досвід організації їх підтримки з позиції можливостей його адаптації в Україні.

Встановлено, що реінтеграція ветеранів війни є складним, багатовимірним і тривалим процесом, який не обмежується юридичним оформленням статусу чи наданням окремих соціальних пільг. Її зміст охоплює психологічне відновлення, медичну реабілітацію, соціальну адаптацію, правову підтримку, освіту, професійну самореалізацію, працевлаштування, цифрову та інформаційну підтримку, а також активне включення ветерана в життя громади. Проведений аналіз дозволив розглядати ветерана не як пасивного отримувача допомоги, а як активного суб’єкта власної реінтеграції.

Обґрунтовано, що результативність реінтеграції значною мірою залежить від узгодженої діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, медичних і соціальних служб, громадських організацій, роботодавців та інших суб’єктів ветеранської політики. Відповідно, міжвідомчий маршрут підтримки доцільно розглядати як механізм, здатний забезпечити послідовність і безперервність супроводу ветерана відповідно до його індивідуальних потреб. Розроблена у роботі концептуальна модель систематизує основні напрями реінтеграції та поєднує їх у цілісну систему підтримки.

Водночас встановлено, що сучасна система ветеранської підтримки в Україні продовжує характеризуватися окремими проявами фрагментарності та недостатньої міжвідомчої координації. Перспективними напрямами її вдосконалення визначено посилення координаційної ролі Міністерства у справах ветеранів України, розвиток інституту фахівців із супроводу ветеранів війни та

демобілізованих осіб, а також подальшу цифровізацію послуг і міжвідомчого обміну інформацією.

Визначено, що повернення ветеранів до цивільного життя супроводжується комплексом психологічних, соціальних, сімейних та професійних змін. Бойовий досвід може впливати на емоційний стан, поведінкові реакції, соціальні зв'язки, професійну діяльність та систему життєвих цінностей.

Важливим аспектом реінтеграції визначено трансформацію ідентичності та необхідність поєднання набутого військового досвіду з новими цивільними соціальними ролями. Успішність цього процесу залежить не лише від індивідуальних адаптаційних ресурсів ветерана, а й від підтримки родини, громади, роботодавців та державних інституцій. Особливого значення набувають відновлення сімейних і соціальних зв'язків, подолання стигматизації, професійна самореалізація, діяльність ветеранських просторів та підтримка за принципом «рівний – рівному».

Аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що ефективні системи реінтеграції ветеранів ґрунтуються на принципах комплексності, адресності, безперервності підтримки, індивідуального оцінювання потреб, залучення сім'ї, сприяння економічній самостійності та забезпечення доступності послуг на рівні громади. Водночас зарубіжний досвід не може бути механічно перенесений в українські умови через відмінності законодавчого, інституційного, фінансового та соціального середовища.

Порівняння міжнародних практик дозволило визначити найбільш перспективні для України підходи: ранню підготовку військовослужбовців до переходу в цивільне життя, індивідуалізацію маршруту підтримки, поєднання медичних, психологічних, соціальних та професійних послуг, активне залучення сім'ї та громади, розвиток ветеранського підприємництва, цифровізацію сервісів та забезпечення ефективної міжвідомчої координації. Проведений порівняльний і SWOT-аналіз став основою для обґрунтування авторського підходу, у якому

фахівець із супроводу ветеранів виконує функцію ключового координатора індивідуального маршруту.

Отже, проведений у першому розділі теоретико-методичний аналіз дає підстави стверджувати, що ефективна реінтеграція ветеранів війни до цивільного життя потребує переходу від фрагментарного надання окремих видів допомоги до цілісної людиноцентричної системи підтримки. Її основою має стати міжвідомчий маршрут, який забезпечуватиме координацію державних і недержавних суб’єктів, безперервність супроводу та врахування індивідуальних психологічних, соціальних, медичних, правових, освітніх і професійних потреб ветерана. Теоретичні положення, визначені соціально-психологічні чинники та узагальнений міжнародний досвід створюють методологічне підґрунтя для подальшого дослідження практичної реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни в Україні.

РОЗДІЛ 2.
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖВІДОМЧОГО МАРШРУТУ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

2.1. Міжвідомчий маршрут підтримки ветеранів та роль громади у цьому процесі

Сучасний етап розвитку ветеранської політики в Україні характеризується поступовим переходом від переважно компенсаційної моделі соціального захисту до комплексної системи підтримки ветерана під час повернення до цивільного життя. Масштабність наслідків російсько-української війни, збільшення кількості ветеранів та різноманітність їхніх соціальних, медичних, психологічних, правових, освітніх і професійних потреб зумовлюють необхідність формування такої системи, у якій діяльність державних, муніципальних і недержавних суб'єктів є взаємопов'язаною та орієнтованою на потреби конкретної людини.

Проведений у першому розділі теоретичний аналіз засвідчив, що реінтеграція ветеранів є багатовимірним процесом. Потреби у відновленні фізичного та психічного здоров'я можуть поєднуватися з необхідністю працевлаштування, професійного навчання, правової допомоги, вирішення житлових питань, отримання соціальних гарантій та відновлення сімейних і соціальних зв'язків. За таких умов результативність підтримки залежить не лише від наявності окремих послуг, а й від узгодженості діяльності суб'єктів, відповідальних за їх надання.

Нормативним підґрунтям розвитку такого підходу є Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 р. № 1209-р [10]. Документ визначає довгострокові орієнтири державної політики щодо ветеранів війни та членів їхніх сімей, зокрема створення умов для повернення до активного цивільного життя, відновлення здоров'я, економічної самостійності та професійної реалізації.

Важливим продовженням цього підходу стала Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року [16]. Її принципове значення полягає у розгляді повернення з військової служби як цілісного процесу, що потребує координації діяльності центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів.

Отже, сучасна модель ветеранської підтримки має бути орієнтована не тільки на наявність передбачених законодавством прав, пільг і гарантій, а насамперед на реальну можливість ветерана отримати необхідну допомогу без самостійного подолання складної системи організаційних та інформаційних бар'єрів. Це зумовлює необхідність формування міжвідомчого маршруту, який поєднує різні види підтримки навколо індивідуальних потреб людини [15; 16].

У межах цього дослідження міжвідомчий маршрут підтримки ветерана пропонується розуміти як організовану послідовність взаємопов'язаних дій органів державної влади, місцевого самоврядування, фахівців із супроводу, закладів охорони здоров'я, соціальних служб, установ зайнятості та освіти, ветеранських просторів, громадських організацій та інших суб'єктів, спрямованих на визначення індивідуальних потреб ветерана, його перенаправлення до відповідного надавача послуг, отримання необхідної допомоги та подальший супровід до досягнення визначеного результату.

Запропоноване визначення є авторським узагальненням нормативно-правових та наукових джерел [3; 15; 16; 22] і використовується як робоче поняття подальшого емпіричного дослідження. Принциповим є те, що ветеран розглядається не як пасивний отримувач набору пільг, а як активний суб'єкт процесу реінтеграції, потреби якого можуть змінюватися залежно від стану здоров'я, сімейної ситуації, професійних планів і соціального середовища.

Особливого значення маршрутний підхід набуває за наявності одночасно декількох потреб. Після завершення військової служби людина може потребувати фізичної реабілітації, психологічної підтримки, оформлення соціальних гарантій і

працевлаштування. За відсутності координації функція пошуку відповідних установ фактично перекладається на ветерана та його сім’ю. Натомість міжвідомчий маршрут передбачає визначення точки звернення, оцінювання потреб, формування індивідуальної траєкторії допомоги, перенаправлення та контроль результату.

Важливою організаційною ланкою такої системи є фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, діяльність якого регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2024 р. № 881 [3]. Його функції не обмежуються інформуванням ветерана. Фахівець забезпечує визначення потреб, навігацію в системі підтримки, сприяння реалізації прав і гарантій, взаємодію з іншими суб’єктами та супровід у процесі вирішення конкретної життєвої ситуації.

Таким чином, фахівець із супроводу виконує функцію персонального координатора міжвідомчого маршруту, поєднуючи можливості різних державних, комунальних та недержавних структур навколо потреб конкретного ветерана. Водночас наявність у громаді фахівця із супроводу, медичного закладу, соціальної служби, ЦНАП, центру зайнятості або громадської організації сама по собі не гарантує ефективності системи. Визначальним є те, чи налагоджено між ними механізм перенаправлення та обміну необхідною інформацією і чи отримує ветеран фактичний результат після звернення.

З огляду на це міжвідомчий маршрут доцільно оцінювати не за кількістю залучених установ, а за його функціональними характеристиками. Для подальшого емпіричного дослідження нами систематизовано основні критерії такого оцінювання (табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1.

Критерії емпіричного аналізу міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни

Критерій	Зміст оцінювання
Доступність	наявність зрозумілої первинної точки входу ветерана до системи підтримки
Комплексність	можливість задоволення медичних, психологічних, соціальних, правових, професійних та інших потреб
Координація	налагодженість взаємодії між різними суб'єктами
Безперервність	збереження супроводу під час переходу ветерана між установами
Індивідуалізація	врахування конкретних потреб і життєвих обставин ветерана
Територіальна доступність	можливість отримання основних послуг на рівні громади
Міжсекторальність	залучення державних установ, місцевого самоврядування, громадського сектору та інших партнерів
Інформаційна взаємодія	можливість оперативного обміну необхідною інформацією між суб'єктами
Результативність	фактичне отримання ветераном необхідної послуги або вирішення проблеми
Зворотний зв'язок	контроль результату та можливість коригування індивідуального маршруту

Джерело: розроблено автором на основі [3; 10; 11; 15; 16].

Визначені критерії дозволяють розглядати міжвідомчий маршрут як процес, а не як формальний перелік установ. Саме такий підхід буде використано в підрозділі 2.2 для аналізу практичної реалізації маршруту та оцінювання ефективності взаємодії його учасників. На основі проведеного аналізу загальну логіку міжвідомчого маршруту можна представити у вигляді такої послідовності (рис.2.1.1.):

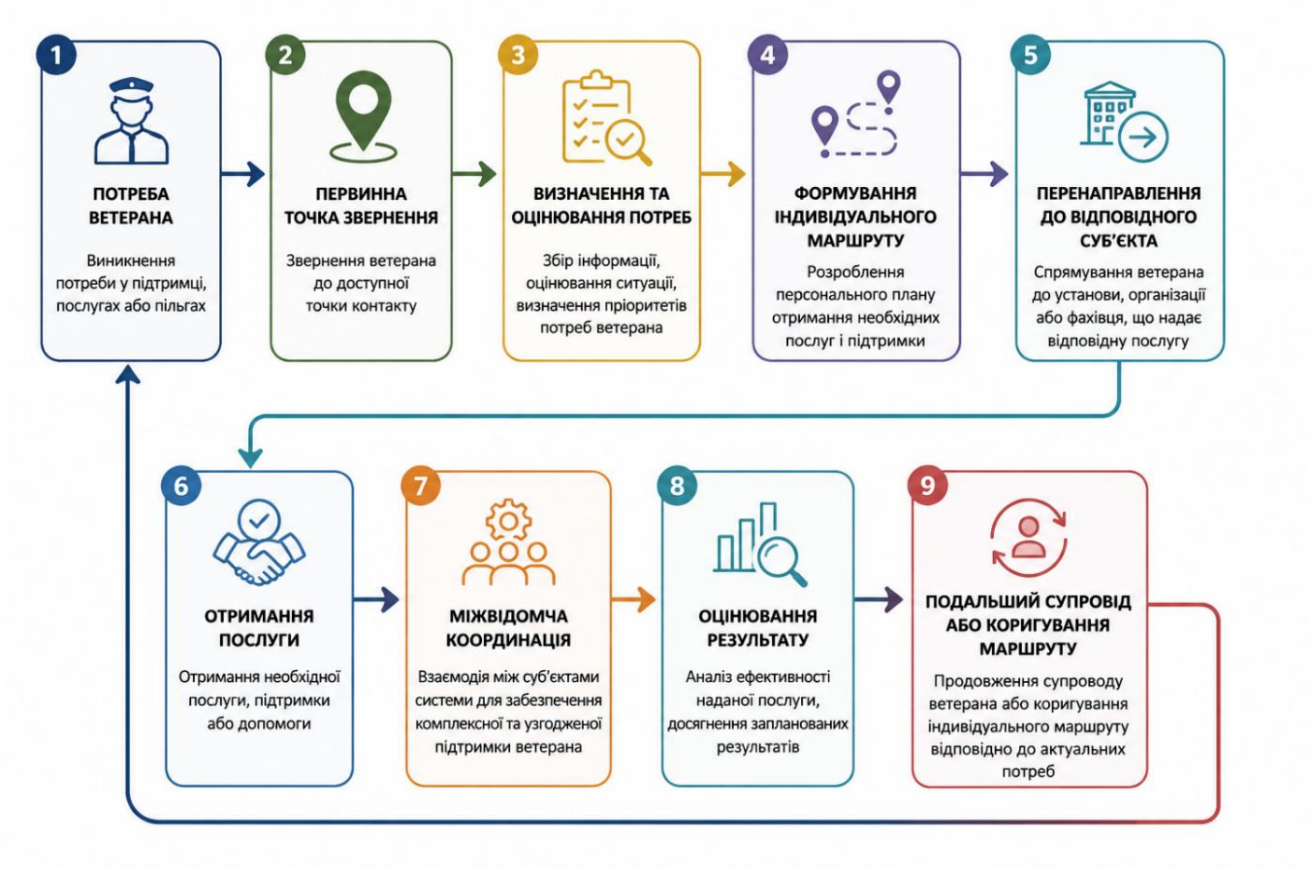

Рисунок 2.1.1. Послідовність міжвідомчого маршруту

Джерело: авторська розробка на основі узагальнення положень [10; 14 - 16; 22].

Центральне місце у практичній реалізації такого маршруту належить територіальній громаді. Саме на місцевому рівні ветеран вирішує більшість повсякденних питань, пов'язаних із медичним обслуговуванням, соціальним захистом, працевлаштуванням, освітою, житлом, психологічною підтримкою та громадською участю. Тому результативність загальнодержавної ветеранської політики значною мірою залежить від інституційної спроможності конкретної громади.

М. Шепель, О. Балан та В. Савченко акцентують увагу на значенні взаємодії органів публічної влади в організації соціально-психологічної підтримки ветеранів та післявоєнному відновленні громад [22]. Такий підхід дозволяє розглядати

територіальну громаду не лише як місце проживання ветерана, а як середовище його соціальної реінтеграції.

Аналіз ветеранської політики у територіальних громадах України, здійснений Національним інститутом стратегічних досліджень у 2025–2026 рр., підтверджує поступовий розвиток місцевої інфраструктури підтримки. До основних напрямів належать ветеранські простори, соціальні та інформаційні послуги, фізична реабілітація і безбар'єрність, підтримка психічного здоров'я, працевлаштування, професійна перепідготовка, ветеранське підприємництво, житлова підтримка, спорт і робота із сім'ями ветеранів [10 - 11].

Водночас НІСД відзначає нерівномірність розвитку ветеранських сервісів у територіальних громадах, що підтверджує необхідність оцінювати не лише формальну наявність програм та установ, а й фактичну доступність і взаємопов'язаність послуг [10 - 11].

На загальнодержавному рівні формування та реалізацію ветеранської політики забезпечує Міністерство у справах ветеранів України [14]. Проте багатовимірність потреб ветеранів потребує участі значно ширшого кола суб'єктів: органів місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я, соціальних служб, служби зайнятості, закладів освіти, ЦНАП, роботодавців, надавачів психологічних і реабілітаційних послуг, ветеранських просторів та громадських організацій.

Узагальнення місця основних суб'єктів у міжвідомчому маршруті представлено в таблиці 2.1.2.

Таблиця 2.1.2.

Основні суб'єкти міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів та їх функції

Суб'єкт	Основна роль у міжвідомчому маршруті
Міністерство у справах ветеранів України	формування та реалізація державної ветеранської політики, координація відповідних механізмів
Обласні та районні	координація реалізації державної ветеранської політики на

державні (військові) адміністрації	регіональному рівні
Органи місцевого самоврядування	формування місцевої системи підтримки, програм та забезпечення доступу до послуг
Фахівці із супроводу ветеранів	первинне визначення запиту, інформування, навігація, перенаправлення та подальший супровід
Заклади охорони здоров'я	лікування, фізична реабілітація, психологічна та психіатрична допомога відповідно до компетенції
Соціальні служби та установи	надання соціальних послуг, підтримка ветеранів та членів їхніх сімей
Служба зайнятості, заклади освіти, роботодавці	професійна орієнтація, працевлаштування, навчання, перекваліфікація та адаптація на ринку праці
ЦНАП та цифрові сервіси	адміністративні послуги та полегшення доступу до державних сервісів
Ветеранські простори	локальна точка входу, консультування, координація та концентрація різних напрямів підтримки
Громадські та благодійні організації	додаткові послуги, взаємодопомога, адвокація, громадські й ветеранські ініціативи

Джерело: розроблено автором на основі [2; 3; 7; 8; 10; 11; 14 – 16; 21; 22]

Представлена структура має *вертикальний і горизонтальний виміри. Вертикальний* забезпечує зв'язок між загальнодержавною політикою, регіональним управлінням та її реалізацією у громадах. *Горизонтальний* охоплює безпосередню взаємодію надавачів послуг на місцевому рівні. Для ветерана саме горизонтальна координація визначає, наскільки зрозумілим, безперервним і результативним буде перехід між різними елементами системи.

Важливим компонентом місцевої інфраструктури стають ветеранські простори. Їх значення полягає у створенні доступного середовища, у якому ветеран та члени його сім'ї можуть отримати інформацію, консультації, психологічну й соціальну підтримку, а також бути перенаправленими до інших необхідних сервісів. Тому ветеранський простір доцільно розглядати не як заміну державним або комунальним установам, а як локальний координаційний вузол міжвідомчого маршруту.

Державна політика передбачає подальший розвиток цієї інфраструктури. Серед напрямів роботи у 2026 році Міністерство у справах ветеранів визначає

розбудову мережі державних ветеранських просторів, масштабування інституту фахівців із супроводу та впровадження CRM-системи для забезпечення безперервної й персоналізованої підтримки [7].

Цифровізація в цьому контексті має особливе значення, оскільки потенційно дозволяє фіксувати не лише первинне звернення, а й подальші етапи індивідуального маршруту. Це створює передумови для зменшення ризику втрати інформації під час перенаправлення та підвищення безперервності супроводу.

Поряд із державними та муніципальними структурами важливе місце у міжвідомчому маршруті належить громадському сектору. Ветеранські громадські організації, благодійні фонди та волонтерські ініціативи можуть забезпечувати взаємопідтримку за принципом «рівний – рівному», психологічні, освітні та спортивні заходи, професійну адаптацію, підтримку підприємництва, роботу із сім’ями ветеранів та адвокацію їхніх інтересів.

Залучення громадського сектору розширює традиційну модель взаємодії «держава – установа – отримувач послуги». Ветеранська спільнота отримує можливість виступати не лише отримувачем допомоги, а й учасником визначення потреб, оцінювання доступності послуг та формування місцевої ветеранської політики. У такому контексті партнерство органів місцевого самоврядування, фахівців із супроводу, соціальних і медичних служб, ветеранських просторів та громадських організацій є необхідною умовою людиноцентричної моделі підтримки.

Таким чином, міжвідомчий маршрут підтримки ветеранів є механізмом інтеграції різних видів допомоги навколо індивідуальних потреб людини. Його результативність визначається не кількістю установ або програм, а доступністю точки входу, якістю оцінювання потреб, узгодженістю дій суб’єктів, безперервністю перенаправлення та фактичним отриманням ветераном необхідної послуги.

Особлива роль у функціонуванні маршруту належить територіальній громаді, де поєднуються державні механізми, місцеві програми, діяльність фахівців із супроводу, ветеранських просторів, соціальних і медичних служб та громадських ініціатив. Визначені в підрозділі критерії – доступність, комплексність, координація, безперервність, індивідуалізація, міжсекторальність, результативність та зворотний зв'язок – становлять методичну основу для подальшого емпіричного аналізу практичної реалізації міжвідомчого маршруту, який буде здійснено у підрозділі 2.2.

2.2. Практична реалізація міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни

Визначені у підрозділі 2.1 структурні компоненти та критерії функціонування міжвідомчого маршруту стали методичною основою для аналізу його практичної реалізації. Якщо у попередньому підрозділі було розкрито загальну логіку маршруту, визначено коло його основних суб'єктів та роль територіальної громади, то на цьому етапі дослідження увагу зосереджено на практичному функціонуванні міжвідомчої взаємодії на локальному рівні, особливостях перенаправлення між установами та чинниках, які впливають на досягнення кінцевого результату для ветерана.

Основним локальним кейсом дослідження обрано систему ветеранської підтримки Черкаської міської територіальної громади, зокрема діяльність Ветеранського простору та Денної служби соціально-психологічної підтримки Черкаського міського центру соціальних служб. Вибір цієї бази дав можливість поєднати аналіз офіційних матеріалів органів місцевого самоврядування з результатами практичного спостереження автора, проведеного у процесі виробничої практики у 2026 році [2; 8; 21].

Емпіричну базу дослідження становили результати практичного спостереження за організацією роботи Ветеранського простору м. Черкаси, узагальнені та деперсоналізовані результати роботи з отримувачами послуг, а також офіційні матеріали Департаменту соціальної політики Черкаської міської ради та Черкаської міської ради [2; 8; 21]. Нормативною основою аналізу став механізм забезпечення супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, визначений постановою Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2024 р. № 881 [3]. Для характеристики міжвідомчої взаємодії також використано наукові положення щодо механізмів соціально-психологічної підтримки ветеранів у громадах [22].

Під час дослідження дотримано принципу конфіденційності. Персональні дані ветеранів та членів їхніх сімей не використовувалися, а результати роботи з окремими випадками узагальнювалися та аналізувалися у деперсоналізованому вигляді. Одиницею аналізу виступав процес проходження запиту через систему підтримки – від первинного звернення та визначення потреб до залучення відповідних суб’єктів, отримання необхідної послуги й оцінювання результату.

Для оцінювання практичної реалізації міжвідомчого маршруту використано критерії, визначені у підрозділі 2.1: доступність, комплексність, координація, безперервність, індивідуалізація, територіальна доступність, міжсекторальність, інформаційна взаємодія, результативність та наявність зворотного зв’язку.

Сучасний підхід до організації ветеранської політики передбачає посилення ролі територіальних громад у забезпеченні доступності послуг та координації підтримки ветеранів. Стратегічні документи державної ветеранської політики визначають необхідність створення умов для повернення військовослужбовців до цивільного життя, забезпечення доступу до соціальних, медичних, психологічних, освітніх та професійних можливостей [15; 16]. Важливе місце в реалізації цих завдань відводиться фахівцям із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб [3].

Черкаська міська модель характеризується наявністю декількох можливих точок звернення ветерана до системи підтримки. На офіційних ресурсах представлені Ветеранський простір, структурні підрозділи, що реалізують ветеранську політику, адміністративні, соціальні, психологічні, реабілітаційні та інші сервіси [2; 8]. Така організація розширює можливості доступу до допомоги, однак одночасно підвищує значення належної координації між установами та фахівцями.

Особливе місце у цій системі займають фахівці із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Їх діяльність не обмежується первинним інформуванням, а передбачає сприяння у визначенні потреб, консультування, координацію подальших дій та взаємодію з іншими суб'єктами системи підтримки [3; 8].

За інформацією Черкаської міської ради, серед питань, з якими ветерани та члени їхніх сімей звертаються до фахівців у Ветеранському просторі, представлені правові та психологічні консультації, соціальні гарантії та виплати, житлово-побутові питання, медична допомога і реабілітація, а також працевлаштування [44]. Це підтверджує комплексний характер потреб цільової групи та необхідність залучення до вирішення одного випадку фахівців і установ різного профілю.

Результати практичного спостереження автора також підтвердили комплексний характер діяльності Ветеранського простору. У період проходження виробничої практики роботу Денної служби соціально-психологічної підтримки забезпечувала команда з 10 спеціалістів, а взаємодія з отримувачами послуг здійснювалася з урахуванням їх індивідуальних потреб. Практична робота охоплювала соціальний, психологічний, правовий, медико-реабілітаційний та освітньо-професійний напрями.

Практичне спостереження засвідчило багатокомпонентність потреб ветеранів уже на етапі первинного звернення. Один випадок міг одночасно передбачати необхідність психологічної підтримки, вирішення адміністративних питань, реалізації права на соціальні гарантії, проходження реабілітації або сприяння у

працевлаштуванні. Така особливість узгоджується з результатами досліджень потреб українських ветеранів, які вказують на комплексність проблем повернення до цивільного життя та взаємозв'язок соціальних, психологічних, медичних і професійних потреб [19].

Відповідно, ефективність роботи фахівця із супроводу доцільно оцінювати не лише за кількістю консультацій або перенаправлень, а передусім за здатністю комплексно визначити потреби людини, встановити пріоритетність їх вирішення, залучити необхідних суб'єктів та забезпечити контроль подальшого результату.

На основі результатів практичного спостереження та аналізу організації ветеранської підтримки узагальнену модель проходження індивідуального запиту представлено на рис. 2.2.1.

Рисунок 2.2.1. Практичний алгоритм міжвідомчого маршруту підтримки ветерана

Джерело: розроблено автором за результатами практичного спостереження та на основі положень щодо організації супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб [2; 3; 8; 21; 22].

Представлений алгоритм демонструє, що практична реалізація міжвідомчого маршруту не завершується фактом перенаправлення ветерана до іншої установи. Важливими його складовими є фактичне отримання необхідної послуги, оцінювання результату та прийняття рішення щодо завершення, продовження або коригування подальшого супроводу.

За результатами практичного спостереження встановлено, що функціональна роль фахівця із супроводу є ширшою за інформаційно-консультаційну. Він фактично виконує координаційну функцію, забезпечуючи зв'язок між індивідуальними потребами ветерана та можливостями державних, муніципальних і недержавних суб'єктів. Такий підхід відповідає основним засадам організації супроводу ветеранів та сучасному розумінню міжвідомчої взаємодії у системі ветеранської підтримки [3; 22].

Особливе значення для емпіричної частини дослідження мають результати безпосередньої роботи з отримувачами послуг. За період практичного спостереження до індивідуального супроводу було залучено 12 нових отримувачів послуг, які потребували комплексної соціальної підтримки. Робота з кожним випадком передбачала з'ясування життєвої ситуації та актуальних потреб, визначення можливих шляхів їх вирішення, планування необхідних заходів і залучення відповідних установ та фахівців.

Якісний аналіз практичних випадків показав, що зміст запитів істотно залежав від життєвої ситуації отримувача послуг. У роботі з членами сімей загиблих та зниклих безвісти військовослужбовців актуальними були кризова та психосоціальна підтримка, сприяння стабілізації емоційного стану та взаємодії з відповідними державними установами. У роботі з ветеранами та особами з інвалідністю внаслідок війни важливими напрямами були реабілітація, протезування, реалізація права на соціальні гарантії, отримання правових та адміністративних послуг, професійна адаптація.

Оскільки метою практичного спостереження було передусім вивчення механізму організації та проходження міжвідомчого маршруту, а не статистичне визначення частоти окремих категорій звернень, результати щодо 12 випадків аналізувалися переважно за допомогою якісного підходу. Це дозволило зосередитися на структурі потреб, характері міжвідомчої взаємодії, особливостях перенаправлення та досягненні результату на різних етапах супроводу.

Якісний аналіз продемонстрував, що потреби отримувачів послуг переважно не були ізольованими. Вирішення одного питання нерідко потребувало залучення декількох установ або фахівців. Наприклад, потреба у фізичній реабілітації могла поєднуватися з необхідністю оформлення відповідних документів та соціальних гарантій, а запит щодо працевлаштування — з психологічною підтримкою, професійною орієнтацією та адаптацією до цивільного середовища.

Узагальнення результатів практичного спостереження дало можливість виокремити основні напрями роботи з отримувачами послуг та пов’язати їх із суб’єктами, які можуть залучатися до міжвідомчого маршруту (табл. 2.2.1).

Таблиця 2.2.1.

Основні напрями потреб отримувачів послуг та суб’єкти міжвідомчої взаємодії

Напрям потреб	**Зміст практичної роботи**	**Суб’єкти, які можуть залучатися до маршруту**
Психологічна та психосоціальна підтримка	первинна підтримка, психологічне консультування, сприяння стабілізації психоемоційного стану	психологи, соціальні служби, заклади охорони здоров’я
Медична допомога та реабілітація	сприяння в отриманні медичних і реабілітаційних послуг, вирішенні питань протезування	заклади охорони здоров’я, реабілітаційні установи, профільні служби
Соціальний захист	консультування щодо пільг, виплат, соціальних гарантій	органи соціального захисту, Пенсійний фонд України,

	та допомог	ЦНАП
Правові та адміністративні питання	інформаційна підтримка, допомога у визначенні необхідної установи та порядку звернення	ЦНАП, органи державної влади та місцевого самоврядування, система безоплатної правничої допомоги
Працевлаштування та професійна адаптація	визначення професійних потреб, інформування щодо працевлаштування, навчання та професійного розвитку	служба зайнятості, роботодавці, заклади освіти
Підтримка членів сімей	психологічна та соціальна підтримка, консультування, допомога у взаємодії з установами	соціальні служби, психологи, органи місцевого самоврядування та інші установи відповідно до потреб

Джерело: складено автором за результатами практичного спостереження, проведеного на базі Ветеранського простору м. Черкаси у 2026 році.

Представлені результати свідчать, що практична реалізація міжвідомчого маршруту має міжсекторальний характер. Фахівець із супроводу не замінює діяльність медичних, соціальних, правових, адміністративних чи інших установ, а забезпечує зв’язок між потребою ветерана та відповідним суб’єктом, спроможним надати необхідну послугу [3; 22].

За результатами практичного спостереження встановлено, що тривалість і складність маршруту залежать насамперед від кількості та характеру виявлених потреб. Простий інформаційний або адміністративний запит може потребувати взаємодії з одним суб’єктом, тоді як комплексна життєва ситуація передбачає послідовне або одночасне залучення декількох установ та спеціалістів.

У цьому контексті автором запропоновано розрізняти три умовні типи практичних маршрутів:

- простий маршрут – одна основна потреба та залучення одного профільного суб’єкта;
- комбінований маршрут – декілька взаємопов’язаних потреб, вирішення яких потребує участі двох або більше суб’єктів;

- комплексний маршрут – поєднання соціальних, психологічних, медичних, правових, професійних та/або сімейних проблем, що потребує тривалішого супроводу, координації декількох суб’єктів і періодичного перегляду індивідуального плану.

Запропонований поділ має аналітичний характер і не є нормативно встановленою класифікацією. Його використання дозволяє систематизувати результати практичного спостереження залежно від складності випадків та інтенсивності необхідної міжвідомчої взаємодії.

Для оцінювання результативності практичного маршруту запропоновано розрізняти три основні стани:

1) завершений маршрут – визначена потреба задоволена, необхідна послуга отримана, подальший супровід за відповідним запитом не потрібний;

2) маршрут у процесі реалізації - необхідні суб’єкти визначені та залучені, однак досягнення кінцевого результату потребує додаткового часу;

3) маршрут, що потребує коригування – первинно визначений спосіб вирішення проблеми не забезпечив необхідного результату, у зв’язку з чим необхідне повторне оцінювання ситуації, зміна послідовності дій або залучення іншого суб’єкта.

Такий підхід дозволяє уникнути ситуації, коли сам факт перенаправлення ветерана помилково прирівнюється до позитивного результату. Кінцевим критерієм має бути фактичне отримання послуги та вирішення визначеної потреби. Це дозволило сформувати модель оцінювання практичної результативності маршруту (табл. 2.2.2).

Таблиця 2.2.2

Показники оцінювання результативності міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів

Показник	**Зміст оцінювання**	**Ознака позитивного результату**
Визначення потреб	повнота первинного оцінювання життєвої ситуації	виявлено основні та супутні потреби
Індивідуальне планування	відповідність запланованих заходів потребам	визначено конкретні дії та суб’єктів
Перенаправлення	відповідність установи характеру запиту	ветеран спрямований до компетентного суб’єкта
Міжвідомча взаємодія	узгодженість дій залучених установ	забезпечено необхідну комунікацію між учасниками
Отримання послуги	фактичне проходження наступного етапу маршруту	необхідну послугу отримано
Досягнення результату	відповідність результату початковій потребі	проблему вирішено або досягнуто визначеної мети
Зворотний зв’язок	отримання інформації про результат	встановлено подальший статус випадку
Коригування	реагування на відсутність очікуваного результату	маршрут змінено відповідно до актуальної ситуації

Джерело: розроблено автором за результатами практичного спостереження та на основі критеріїв міжвідомчого маршруту, визначених у підрозділі 2.1.

Запропонована система показників зміщує акцент із процесу на результат. Наприклад, показник «ветерана направлено до закладу реабілітації» характеризує виконану дію, тоді як показник «ветеран отримав необхідну реабілітаційну послугу» відображає фактичний результат функціонування маршруту. Аналогічно кількість консультацій характеризує обсяг діяльності, проте сама по собі не показує, наскільки успішно вирішено конкретну життєву ситуацію.

Аналіз міжвідомчої взаємодії на різних етапах маршруту

Проведений аналіз дозволяє умовно виділити три рівні міжвідомчої взаємодії, від яких залежить практична ефективність маршруту (табл. 2.2.3):

Таблиця 2.2.3

Рівні міжвідомчої взаємодії у процесі супроводу ветеранів

Рівень взаємодії	Зміст	Основне завдання	Критерій ефективності
Інформаційний	Наявність актуальної інформації про установи, програми, послуги, умови їх отримання та відповідальних осіб	Забезпечення правильної навігації ветерана в системі підтримки	Ветеран отримує повну й актуальну інформацію та спрямовується до компетентного суб'єкта
Координаційний	Безпосередня взаємодія фахівця із супроводу з установами та іншими суб'єктами відповідно до визначених потреб ветерана	Узгодження дій, перенаправлення та забезпечення безперервності супроводу	Між суб'єктами налагоджена взаємодія, визначено відповідальних та забезпечено перехід до наступного етапу маршруту
Результативний	Контроль фактичного отримання послуги та оцінювання результату	Встановлення того, чи задоволена визначена потреба ветерана	Послугу фактично отримано, результат перевірено; прийнято рішення про завершення або продовження/коригування супроводу

Джерело: розроблено автором за результатами практичного спостереження та аналізу організації міжвідомчої взаємодії у процесі супроводу ветеранів.

Як видно з табл. 2.2.3, ефективна міжвідомча взаємодія має послідовний характер: від володіння актуальною інформацією про доступні ресурси – через координацію дій між залученими суб'єктами – до отримання та оцінювання конкретного результату. При цьому кожний наступний рівень залежить від результативності попереднього. Наявність інформації без належної координації не гарантує отримання послуги, так само як факт перенаправлення без подальшого контролю не дозволяє стверджувати, що потребу ветерана було задоволено. Тому результативний рівень доцільно розглядати як кінцевий показник якості функціонування міжвідомчого маршруту.

Аналіз проблемних зон міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів

Проведений аналіз дозволив встановити, що на практиці результативність міжвідомчого маршруту залежить не лише від наявності необхідних установ і послуг, а й від того, наскільки безперервно відбувається перехід між окремими етапами супроводу. Навіть за умови функціонування відповідних сервісів можуть виникати ситуації, коли ветеран отримує інформацію або направлення, однак подальше проходження маршруту ускладнюється. У межах дослідження такі ситуації доцільно визначити як «розриви» міжвідомчого маршруту.

Під «розривом» маршруту в цьому дослідженні розуміється ситуація, за якої перехід від одного етапу супроводу до наступного ускладнюється або припиняється, внаслідок чого визначена потреба ветерана не отримує своєчасного чи повного вирішення. Це поняття використовується як авторська аналітична категорія для систематизації проблем, виявлених під час практичного спостереження.

За результатами аналізу можна виокремити чотири основні типи таких розривів: інформаційний, організаційний, комунікаційний та результативний.

Інформаційний розрив виникає тоді, коли ветеран або фахівець не має достатньої чи актуальної інформації про доступну послугу, порядок її отримання, перелік необхідних документів, відповідальну установу або контактну особу. Наслідком може бути неправильне перенаправлення, повторне звернення або збільшення часу, необхідного для вирішення питання.

Організаційний розрив пов’язаний зі складністю процедур отримання допомоги, необхідністю звернення до декількох установ, тривалим очікуванням, додатковим оформленням документів або іншими адміністративними етапами. У такій ситуації послуга формально існує, однак шлях до її фактичного отримання може бути складним для ветерана.

Комунікаційний розрив виникає у випадках недостатньої узгодженості дій між суб’єктами маршруту. Особливо важливою така проблема стає у складних

випадках, коли одночасно залучаються соціальні, медичні, психологічні, правові та інші служби. За відсутності належної координації ветеран може бути змушений повторно пояснювати свою ситуацію різним спеціалістам або самостійно координувати подальші дії.

Результативний розрив виникає тоді, коли перенаправлення формально здійснено, однак відсутня інформація про те, чи отримав ветеран необхідну послугу та чи було фактично вирішено його питання. З позиції проведеного дослідження саме цей тип розриву є особливо важливим, оскільки він безпосередньо стосується кінцевої ефективності міжвідомчого маршруту.

Результати практичного спостереження дають підстави стверджувати, що найбільш уразливим етапом маршруту є перехід від перенаправлення до підтвердженого отримання послуги. Передача інформації або контактів відповідної установи сама по собі ще не свідчить про вирішення проблеми. Тому необхідною складовою супроводу є зворотний зв’язок, який дозволяє встановити результат перенаправлення та визначити потребу в подальших діях.

Це дає можливість систематизувати виявлені проблемні зони та їх можливі наслідки (табл. 2.2.4).

Таблиця 2.2.4

Основні «розриви» міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів та їх можливі наслідки

Тип «розриву»	**Характеристика**	**Можливий наслідок**	**Необхідний механізм реагування**
Інформаційний	недостатня або неактуальна інформація про послуги, процедури та відповідальних осіб	неправильне перенаправлення, повторні звернення	актуалізація єдиної бази послуг і контактів
Організаційний	складність процедур, значна кількість етапів та установ	збільшення тривалості маршруту, ризик його переривання	спрощення процедур, чіткі алгоритми дій

Комунікаційний	недостатня взаємодія між залученими суб'єктами	дублювання дій, необхідність самостійної координації ветераном	сталі міжвідомчі контакти, кейс-конференції
Результативний	відсутність контролю фактичного отримання послуги	формальне завершення роботи без вирішення потреби	зворотний зв'язок і контроль результату перенаправлення

Джерело: розроблено автором за результатами практичного спостереження та аналізу організації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів.

Представлена систематизація показує, що основною проблемою міжвідомчого маршруту є не обов'язково відсутність необхідної послуги, а можливість втрати безперервності між окремими етапами її отримання. Тому підвищення ефективності системи підтримки потребує переходу від моделі, орієнтованої переважно на інформування та перенаправлення, до моделі «закритого циклу супроводу», у якій кожне перенаправлення завершується перевіркою фактичного результату. У такій моделі фахівець із супроводу не перебирає на себе функції інших установ, а забезпечує координацію маршруту та збереження зв'язку з отримувачем послуг до вирішення визначеної потреби або обґрунтованого коригування індивідуального плану.

Комплексне оцінювання практичної реалізації міжвідомчого маршруту в Черкаській міській територіальній громаді

Узагальнення результатів практичного спостереження та аналізу офіційних матеріалів дозволило здійснити комплексну оцінку функціонування маршруту відповідно до критеріїв, визначених у підрозділі 2.1.

Однією із сильних сторін Черкаської міської територіальної громади є наявність локальних сервісів та можливостей отримання різних видів підтримки [2; 8; 21]. Важливим елементом є робота фахівців із супроводу, які можуть допомогти ветерану визначити пріоритетні потреби, сформувати подальший маршрут та координувати взаємодію з іншими установами [3; 8].

Практичне спостереження також засвідчило комплексний характер запитів отримувачів послуг. Потреба у допомозі нерідко виходила за межі одного напряму, що зумовлювало необхідність поєднання соціальної, психологічної, медико-реабілітаційної, правової та адміністративної підтримки.

Позитивним аспектом досліджуваної моделі є індивідуалізація супроводу. Робота з отримувачами передбачала з'ясування життєвої ситуації, визначення актуальних потреб, планування подальших заходів та залучення необхідних суб'єктів. Водночас зі збільшенням кількості установ, що беруть участь у вирішенні одного випадку, підвищується потреба в координації та контролі результатів. Результати оцінювання узагальнено в табл. 2.2.5.

Таблиця 2.2.5

Комплексна оцінка практичної реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів у Черкаській міській територіальній громаді

Критерій	Що встановлено під час аналізу	Сильна сторона	Проблемна зона / резерв удосконалення	Авторська оцінка
Доступність	функціонує декілька точок входу до системи підтримки	можливість звернення через різні сервіси	необхідність узгодження їх роботи	високий рівень
Комплексність	охоплюються соціальні, психологічні, правові, медико-реабілітаційні та професійні потреби	можливість комплексного супроводу	складні випадки потребують участі декількох суб'єктів	високий рівень
Індивідуалізація	потреби визначаються відповідно до життєвої ситуації, формується індивідуальний план	орієнтація на конкретного отримувача	необхідність регулярного перегляду плану у складних випадках	високий рівень
Міжвідомча координація	до вирішення запитів залучаються різні	наявність міжсекторальної взаємодії	можливі комунікаційні розриви між	достатній рівень

	установи і спеціалісти		окремими етапами	
Безперервність	супровід може продовжуватися після перенаправлення	можливість підтримувати випадок до результату	потребує системного контролю статусу кожного перенаправлення	достатній рівень
Територіальна доступність	основні сервіси представлені на рівні громади	наближеність допомоги до місця проживання	окремі групи можуть потребувати виїзних форм роботи	достатньо високий рівень
Міжсекторальність	взаємодіють муніципальні, соціальні, медичні та інші суб'єкти	широкий спектр ресурсів	потреба у сталих алгоритмах взаємодії	високий потенціал
Інформаційна взаємодія	здійснюється обмін інформацією в межах супроводу	можливість оперативного вирішення окремих питань	відсутність єдиного інформаційного контуру може ускладнювати контроль маршруту	потребує розвитку
Результативність	частина випадків завершена, частина продовжує супроводжуватися	орієнтація на вирішення потреби	недостатність відкритих кількісних показників кінцевого результату	потребує системнішого моніторингу
Зворотний зв'язок	результат відстежується у процесі індивідуального супроводу	можливість коригувати подальші дії	доцільна формалізація механізму оцінювання результату та задоволеності	потребує посилення

Джерело: розроблено автором за результатами практичного спостереження у Ветеранському просторі м. Черкаси у 2026 році та аналізу офіційних матеріалів [2; 8; 21].

Важливо підкреслити, що наведені в таблиці оцінки «високий рівень», «достатній рівень», «потребує розвитку» мають аналітичний характер і використовуються для систематизації результатів конкретного кейсу. Вони не є результатом застосування стандартизованої шкали або офіційної методики

рейтингування територіальних громад. Таке уточнення необхідне для забезпечення методологічної коректності емпіричного дослідження.

Результати комплексної оцінки дозволяють зробити висновок, що Черкаська міська територіальна громада має сформовану інституційну основу міжвідомчого маршруту. Її сильними сторонами є наявність локальних точок входу, діяльність фахівців із супроводу, комплексність доступних напрямів допомоги, можливість індивідуального планування та залучення різних суб'єктів залежно від потреб ветерана.

Разом із тим проведене дослідження не дає підстав характеризувати маршрут як повністю завершену організаційну модель. Найбільший потенціал для вдосконалення пов'язаний не стільки зі створенням нових установ, скільки з посиленням зв'язків між уже наявними елементами системи. Йдеться насамперед про контроль результату перенаправлення, уніфікацію механізмів зворотного зв'язку, актуалізацію інформації про доступні сервіси та можливість відстеження статусу випадку на різних етапах супроводу.

Саме тому перспективним напрямом розвитку є перехід від моделі «мережі послуг» до моделі «керованого маршруту». У першому випадку основним показником є наявність установ, програм і фахівців; у другому - спроможність системи провести конкретного ветерана від визначення потреби до її фактичного задоволення.

Проведений аналіз засвідчив, що формальна наявність послуги ще не гарантує її доступності для ветерана, так само як доступність не завжди означає фактичне отримання допомоги та вирішення визначеної потреби. Взаємозв'язок зазначених складових представлено на рисунку 2.2.2.

Рисунок 2.2.2. Співвідношення етапів досягнення результату в системі ветеранської підтримки

Джерело: розроблено автором за результатами емпіричного аналізу практичної реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів.

Отже, кінцевим критерієм ефективності міжвідомчого маршруту має бути не факт існування відповідного сервісу і навіть не факт перенаправлення ветерана, а підтверджене досягнення результату, визначеного в індивідуальному плані супроводу.

Напрями вдосконалення міжвідомчого маршруту

На основі проведеного емпіричного аналізу можна визначити низку взаємопов'язаних напрямів удосконалення системи підтримки ветеранів у територіальній громаді.

Першим напрямом є впровадження принципу «закритого циклу супроводу». Його сутність полягає в тому, що перенаправлення ветерана до іншого суб'єкта не повинно вважатися завершеним до моменту отримання інформації про результат. Фахівець має мати можливість встановити, чи звернувся ветеран, чи отримав

необхідну послугу, чи задоволена визначена потреба та чи потрібне подальше втручання.

Другим напрямом є удосконалення інформаційного забезпечення маршруту. Доцільним є формування та регулярне оновлення єдиного локального переліку установ, програм, послуг, відповідальних осіб, контактів та умов звернення. Це сприятиме зменшенню інформаційних розривів і ризику неправильного перенаправлення.

Третім напрямом має стати посилення цифрового супроводу випадку. Перспективним є використання єдиної цифрової картки маршруту або CRM-системи, в якій із дотриманням вимог щодо захисту персональних даних можуть фіксуватися визначені потреби, заплановані заходи, здійснені перенаправлення, відповідальні суб'єкти, строки та результати. Розвиток CRM-підходу до роботи фахівців із супроводу визначено одним із напрямів удосконалення державної системи ветеранської підтримки [7].

Четвертий напрям – розроблення локальних міжвідомчих алгоритмів для найбільш поширених та складних запитів. Доцільно визначити зрозумілу послідовність дій у випадках потреби в реабілітації та протезуванні, психологічній допомозі, працевлаштуванні, житловій підтримці, оформленні соціальних гарантій та інших послуг. Важливо, щоб такі алгоритми визначали не лише установу, до якої необхідно направити ветерана, а й механізм отримання зворотної інформації про результат.

П'ятим напрямом є використання міждисциплінарного підходу до складних випадків. Якщо життєва ситуація поєднує декілька взаємозалежних проблем, доцільним може бути проведення кейс-конференцій із залученням необхідних фахівців. Це дозволить узгодити послідовність дій та зменшити ризик дублювання функцій.

Шостим напрямом є розвиток проактивних і виїзних форм роботи. Не всі ветерани можуть або готові самостійно звернутися до Ветеранського простору чи

іншої установи. Особливо це стосується осіб із порушеннями мобільності, складним психоемоційним станом або низькою поінформованістю про доступні можливості. Тому доступність підтримки доцільно оцінювати не лише за принципом «послуга існує», а й за спроможністю системи забезпечити її отримання людиною, яка має додаткові бар'єри.

Сьомим напрямом є удосконалення системи оцінювання результативності. Поряд із традиційними показниками кількості звернень, консультацій, заходів та перенаправлень доцільно використовувати показники, які характеризують кінцевий результат: частку завершених маршрутів, частку повторних перенаправлень, середню тривалість супроводу, частоту коригування індивідуального плану та задоволеність ветеранів отриманою підтримкою.

На цій основі доцільно запропонувати систему показників, наведену в таблиці 2.2.6.

Таблиця 2.2.6

Запропоновані показники моніторингу ефективності міжвідомчого маршруту

Показник	Що дозволяє оцінити
Частка завершених маршрутів	результативність супроводу
Частка випадків, що потребували коригування	якість первинного оцінювання та маршрутизації
Частка повторних перенаправлень	точність визначення відповідного суб'єкта
Середня тривалість супроводу	оперативність проходження маршруту
Частка перенаправлень із підтвердженим результатом	безперервність і якість зворотного зв'язку
Частка комплексних випадків	реальне навантаження на фахівців та систему
Кількість суб'єктів, залучених до одного випадку	складність міжвідомчої взаємодії
Рівень задоволеності отримувачів	суб'єктивну оцінку доступності та якості підтримки

Джерело: розроблено автором за результатами проведеного емпіричного аналізу.

Запропоновані показники доцільно розглядати не як додаткове формальне навантаження, а як інструмент отримання інформації для вдосконалення

організації підтримки. Наприклад, значна кількість повторних перенаправлень може свідчити про необхідність уточнення алгоритмів маршрутизації, а збільшення тривалості певних типів випадків — про наявність організаційного бар’єру на окремому етапі.

Важливим показником є також задоволеність отримувачів послуг. Формально завершений маршрут не завжди означає, що допомога була своєчасною, доступною, зрозумілою та повністю відповідала реальній потребі людини. Тому зворотний зв’язок після завершення супроводу може бути додатковим джерелом інформації про якість міжвідомчої взаємодії.

Таким чином, проведене емпіричне дослідження практичної реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів на прикладі Черкаської міської територіальної громади показало, що ефективність системи визначається не лише наявністю установ та послуг, а насамперед якістю взаємодії між ними та здатністю забезпечити безперервність супроводу від моменту визначення потреби до фактичного отримання результату.

Аналіз практичної роботи з 12 новими отримувачами послуг засвідчив комплексний характер їхніх потреб та необхідність індивідуального планування, залучення декількох суб’єктів і координації їхніх дій. Основною умовою результативності є не сам факт перенаправлення, а подальше відстеження проходження маршруту та оцінювання отриманого результату.

У результаті проведеного дослідження визначено інформаційний, координаційний та результативний рівні міжвідомчої взаємодії, систематизовано інформаційні, організаційні, комунікаційні та результативні «розриви» маршруту, а також визначено основні напрями його вдосконалення.

Отже, перспективним напрямом розвитку системи є перехід від переважно сервісно-орієнтованої до результат-орієнтованої моделі ветеранської підтримки, у якій ключовим показником є не кількість консультацій або факт перенаправлення, а фактичне вирішення визначеної потреби ветерана. Ефективний міжвідомчий

маршрут має функціонувати як керований і безперервний процес за логікою «потреба → оцінювання → індивідуальне планування → координація → отримання послуги → оцінювання результату → зворотний зв’язок», що забезпечує людиноцентрований характер підтримки та сприяє системній реінтеграції ветеранів у цивільне життя [15; 16; 30].

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено теоретико-аналітичне та емпіричне дослідження особливостей формування і практичної реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни. Встановлено, що сучасна система ветеранської підтримки має ґрунтуватися на комплексному, індивідуалізованому та людиноцентрованому підході, за якого основним орієнтиром є не лише наявність окремих програм, установ і послуг, а забезпечення їх узгодженої взаємодії навколо конкретних потреб ветерана.

У процесі дослідження міжвідомчий маршрут підтримки ветерана розглянуто як організовану послідовність взаємопов’язаних дій різних суб’єктів, що охоплює первинне звернення, визначення та оцінювання потреб, формування індивідуального плану, перенаправлення до відповідних установ і фахівців, отримання необхідної послуги, оцінювання результату та подальший супровід або коригування маршруту. Визначено основні критерії його функціонування: доступність, комплексність, координацію, безперервність, індивідуалізацію, територіальну доступність, міжсекторальність, інформаційну взаємодію, результативність та зворотний зв’язок. Особливу роль у забезпеченні такого маршруту відіграє територіальна громада, у межах якої відбувається безпосередня взаємодія ветерана з більшістю необхідних сервісів.

Емпіричну частину дослідження проведено на прикладі системи ветеранської підтримки Черкаської міської територіальної громади, зокрема діяльності Ветеранського простору та Денної служби соціально-психологічної підтримки Черкаського міського центру соціальних служб. Практичне спостереження дозволило проаналізувати організацію міжвідомчої взаємодії та особливості проходження індивідуальних запитів через систему підтримки. Аналіз 12 нових отримувачів послуг здійснювався переважно за допомогою якісного підходу, що

відповідало меті дослідження – вивченню механізму організації та проходження маршруту, а не статистичному визначенню поширеності окремих видів звернень.

Результати практичного спостереження засвідчили, що потреби ветеранів та членів їхніх сімей здебільшого мають комплексний характер і можуть одночасно охоплювати психологічний, соціальний, медико-реабілітаційний, правовий, адміністративний та професійний напрями. Це обумовлює необхідність залучення декількох суб’єктів та координації їхніх дій у межах одного випадку. Залежно від складності потреб та інтенсивності міжвідомчої взаємодії запропоновано розрізняти простий, комбінований і комплексний маршрути. Така класифікація має аналітичний характер і дає змогу систематизувати практичні випадки відповідно до складності їх проходження.

Встановлено, що результативність міжвідомчого маршруту не може визначатися лише фактом надання консультації або перенаправлення ветерана до іншої установи. Ключовим показником має бути фактичне отримання необхідної послуги та досягнення результату, який відповідає визначеній потребі. У зв’язку з цим у роботі систематизовано інформаційний, координаційний та результативний рівні міжвідомчої взаємодії.

У ході емпіричного аналізу також визначено проблемні зони проходження міжвідомчого маршруту та запропоновано розглядати їх як його «розриви». Виокремлено чотири основні типи: інформаційний, організаційний, комунікаційний та результативний. Особливого значення набуває результативний розрив, коли перенаправлення формально здійснено, однак відсутнє підтвердження фактичного отримання ветераном необхідної послуги та вирішення його питання.

Комплексне оцінювання практичної реалізації міжвідомчого маршруту показало, що в Черкаській міській територіальній громаді сформовано необхідну інституційну основу його функціонування. До сильних сторін належать наявність локальних точок входу до системи підтримки, діяльність фахівців із супроводу,

комплексність доступних напрямів допомоги, можливість індивідуального планування та залучення різних суб’єктів відповідно до потреб ветерана. Водночас резерви вдосконалення пов’язані насамперед із посиленням міжвідомчих зв’язків, контролем результатів перенаправлення, удосконаленням механізмів зворотного зв’язку, актуалізацією інформації про доступні послуги та можливістю відстеження статусу випадку на різних етапах супроводу.

Таким чином, результати другого розділу підтвердили, що ефективність ветеранської підтримки визначається не стільки кількістю наявних установ і програм, скільки якістю взаємодії між ними та здатністю забезпечити безперервне проходження ветерана від визначення потреби до її фактичного задоволення. Перспективним є перехід від моделі «мережі послуг» до моделі «керованого маршруту» та «закритого циклу супроводу», у якій кожне перенаправлення передбачає отримання зворотного зв’язку, перевірку результату та, за необхідності, коригування подальших дій.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження особливостей реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя через призму формування та практичної реалізації міжвідомчого маршруту підтримки. Проведене дослідження дозволило досягти поставленої мети, виконати визначені завдання та сформулювати узагальнені положення щодо сутності, структури, практичного функціонування і перспектив удосконалення системи ветеранської підтримки.

У результаті виконання першого завдання встановлено, що реінтеграція ветеранів війни є складним, багатовимірним і тривалим процесом, який не може бути зведений лише до юридичного закріплення статусу ветерана або надання окремих пільг і соціальних гарантій. Її зміст охоплює психологічне відновлення, медичну та фізичну реабілітацію, соціальну адаптацію, правову підтримку, професійну самореалізацію, освіту, працевлаштування, відновлення сімейних і соціальних зв’язків, а також активне включення ветерана у життя територіальної громади. Обґрунтовано доцільність розгляду ветерана не як пасивного отримувача допомоги, а як активного суб’єкта власної реінтеграції, потреби, ресурси та життєві цілі якого мають визначати зміст і послідовність підтримки.

У межах другого завдання охарактеризовано соціально-психологічні особливості ветеранів війни та основні виклики їх повернення до цивільного життя. Встановлено, що бойовий досвід може впливати на емоційний стан, поведінку, міжособистісні та сімейні взаємини, професійну діяльність, систему цінностей та особистісну ідентичність. Водночас наслідки участі у бойових діях не повинні трактуватися виключно як негативні, оскільки поряд із психоемоційними труднощами можливе формування психологічної стійкості, відповідальності, лідерських якостей, нових життєвих орієнтирів і посттравматичного зростання. Особливого значення у процесі реінтеграції набуває підтримка сім’ї, громади,

роботодавців, фахівців та державних інституцій, а також створення умов для трансформації військового досвіду в ресурс цивільної самореалізації.

За результатами виконання третього завдання проаналізовано міжнародний досвід організації підтримки ветеранів та визначено можливості його адаптації в Україні. Встановлено, що ефективні зарубіжні системи реінтеграції базуються на комплексності, адресності, безперервності допомоги, ранній підготовці військовослужбовців до переходу в цивільне життя, індивідуальному оцінюванні потреб, залученні сім'ї, підтримці зайнятості та економічної самостійності, доступності послуг на рівні громади та розвиненій міжвідомчій координації. Водночас доведено, що механічне перенесення зарубіжних моделей в українські умови є недоцільним через відмінності інституційного, правового, фінансового та соціального середовища. Найбільш перспективними для України визначено індивідуалізацію маршруту підтримки, поєднання медичних, психологічних, соціальних і професійних послуг, розвиток ветеранських просторів, ветеранського підприємництва, цифрових сервісів та ефективних механізмів міжвідомчої взаємодії.

У процесі виконання четвертого завдання досліджено особливості побудови та реалізації міжвідомчого маршруту підтримки ветеранів війни. У роботі запропоновано розглядати такий маршрут як організовану послідовність взаємопов'язаних дій державних, муніципальних і недержавних суб'єктів, спрямованих на визначення індивідуальних потреб ветерана, планування подальших дій, перенаправлення до відповідних установ і фахівців, фактичне отримання необхідної послуги, оцінювання результату та подальший супровід. Визначено основні критерії його функціонування: доступність, комплексність, координація, безперервність, індивідуалізація, територіальна доступність, міжсекторальність, інформаційна взаємодія, результативність та зворотний зв'язок.

Особливе місце у функціонуванні міжвідомчого маршруту відведено територіальній громаді та фахівцю із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Територіальна громада виступає середовищем, у межах якого поєднуються соціальні, медичні, психологічні, адміністративні, професійні та громадські ресурси. Фахівець із супроводу при цьому виконує не лише інформаційну, а передусім координаційну функцію, забезпечуючи зв'язок між індивідуальними потребами ветерана та можливостями відповідних установ і служб.

Емпіричне дослідження практичної реалізації міжвідомчого маршруту здійснено на прикладі Черкаської міської територіальної громади, зокрема діяльності Ветеранського простору та Денної служби соціально-психологічної підтримки Черкаського міського центру соціальних служб. Практичне спостереження дозволило поєднати аналіз офіційних матеріалів із безпосереднім вивченням організації супроводу отримувачів послуг. Аналіз 12 нових випадків індивідуального супроводу засвідчив, що потреби ветеранів та членів їхніх сімей переважно мають комплексний характер і можуть одночасно охоплювати психологічні, соціальні, медико-реабілітаційні, правові, адміністративні та професійні питання. Це обумовлює необхідність залучення декількох суб'єктів та узгодження їхніх дій у межах одного маршруту.

На основі результатів практичного спостереження запропоновано розрізняти простий, комбінований і комплексний типи маршрутів залежно від кількості та взаємопов'язаності потреб і кількості залучених суб'єктів. Також визначено три можливі стани проходження маршруту: завершений, такий, що перебуває у процесі реалізації, та такий, що потребує коригування. Це дозволило змістити акцент з формального обліку консультацій і перенаправлень на оцінювання фактичного результату для отримувача підтримки.

У межах п'ятого завдання здійснено комплексне оцінювання практичної реалізації міжвідомчого маршруту та визначено напрями його вдосконалення.

Встановлено інформаційний, координаційний та результативний рівні міжвідомчої взаємодії. Водночас систематизовано основні проблемні зони, визначені як інформаційні, організаційні, комунікаційні та результативні «розриви» маршруту. Найбільш уразливим виявився етап переходу від факту перенаправлення ветерана до підтвердженого отримання ним відповідної послуги. Це свідчить про необхідність обов'язкового зворотного зв'язку та відстеження кінцевого результату.

Комплексне оцінювання Черкаської міської моделі показало, що її сильними сторонами є наявність локальних точок входу до системи підтримки, діяльність фахівців із супроводу, комплексність доступних напрямів допомоги, можливість індивідуального планування та залучення різних суб'єктів залежно від потреб ветерана. Водночас резервами подальшого розвитку залишаються посилення координації між установами, систематизація інформаційного обміну, контроль статусу перенаправлень, формалізація механізму зворотного зв'язку та більш системне оцінювання кінцевих результатів супроводу.

За результатами дослідження обґрунтовано доцільність переходу від моделі «мережі послуг» до моделі «керованого маршруту» та впровадження принципу «закритого циклу супроводу». Його сутність полягає в тому, що робота з випадком не завершується фактом передання інформації або перенаправлення до іншої установи, а передбачає перевірку фактичного отримання послуги, оцінювання досягнутого результату та, за необхідності, коригування індивідуального плану. Перспективними напрямами вдосконалення визначено розвиток цифрового супроводу випадку, створення та актуалізацію локальних інформаційних ресурсів, розроблення міжвідомчих алгоритмів для типових і складних ситуацій, застосування кейс-конференцій, розвиток виїзних і проактивних форм роботи та запровадження показників, орієнтованих на кінцевий результат.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило, що ефективна реінтеграція ветеранів війни до цивільного життя потребує переходу від фрагментарного надання окремих видів допомоги до цілісної, координованої та результат-орієнтованої системи підтримки. Її основою має стати міжвідомчий маршрут, побудований за логікою «потреба → оцінювання → індивідуальне планування → координація → отримання послуги → оцінювання результату → зворотний зв'язок → завершення або коригування маршруту». Ключовим критерієм ефективності такої системи має бути не кількість залучених установ, консультацій чи перенаправлень, а фактичне вирішення індивідуальної потреби ветерана.

Отримані результати мають практичне значення для вдосконалення організації ветеранської підтримки на рівні територіальних громад і можуть бути використані у діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, органів місцевого самоврядування, соціальних служб, ветеранських просторів та інших суб'єктів міжвідомчої взаємодії. Запропоновані підходи спрямовані на підвищення доступності, безперервності та результативності підтримки й створення умов для більш системної та людиноцентричної реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя.

ДЕКЛАРАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ (CAIDeT)

Автори заявляють про використання генеративного ШІ у процесі дослідження та підготовки рукопису. Відповідно до таксономії GAIDeT (2026), наведені нижче завдання були делеговані інструментам генеративного ШІ за повного людського нагляду: пошук і систематизація літератури, аналіз даних, переклад, аналіз етичних ризиків. Використаний інструмент генеративного ШІ: ChatGPT. Повну відповідальність за фінальний рукопис несуть автори. Інструменти генеративного ШІ не зазначаються як автори та не несуть відповідальності за кінцеві результати.

Декларацію подала: Яна Капінус

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Л. М. Державне управління соціальним захистом ветеранів: проблеми термінологічної невизначеності. Публічне управління та митне адміністрування. 2023. № 2. С. 47–52.
2. Ветеранська політика. Департамент соціальної політики Черкаської міської ради : офіційний вебсайт. URL: https://www.dspck.gov.ua/veteranska-polityka (дата звернення 10.06.2026).
3. Деякі питання забезпечення супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 р. № 881. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-%D0%BF#Text (дата звернення 10.06.2026).
4. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання / пер. з англ. О. Наконечної, О. Лизак, О. Шлапак. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. С. 424.
5. Капінус Я. Реінтеграція ветеранів війни до цивільного життя // Збірник тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 12 травня 2026 року. Том 1. Суспільні науки. Запоріжжя : БДПУ, 2026. 882 с. С. 383–387.
6. Коленіченко Т. І. Концептуалізація поняття «реінтеграція» в умовах воєнного конфлікту в Україні. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2022. Т. 26, № 1. 169–178 с. DOI: https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-169-178 (дата звернення 11.06.2026).
7. Комплексна підтримка ветеранів і ветеранок — один із ключових напрямків роботи в регіонах у 2026 році. Міністерство у справах ветеранів України : офіційний вебсайт. 2026. URL: https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-

novini/kompleksna-pidtrimka-veteraniv-y-veteranok---odin-iz-kluchovih-napryamkiv-roboti-v-regionah-u-2026-rotsi-1 (дата звернення 03.09.2026).

8. Маршрут ветеранів і ветеранок у громаді: куди і з якими питаннями звертатись після демобілізації. Черкаська міська рада : офіційний вебсайт. 2025. URL: https://cherkasy-rada.gov.ua/novyny/marshrut-veteraniv-i-veteranok-u-gromadi-kudy-i-z-yakymy-pytannyamy-zvertatys-pislya-demobilizacziyi/ (дата звернення 05.09.2026).
9. Міністерство у справах ветеранів України. Офіційний вебсайт. URL: https://mva.gov.ua (дата звернення 15.06.2026).
10. Огляд ветеранської політики в територіальних громадах (12.2025 р. – 01.2026 р.). Національний інститут стратегічних досліджень : офіційний вебсайт. 04.02.2026. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-veteranskoyi-polityky-v-terytorialnykh-hromadakh-122025-r-012026-r (дата звернення 28.08.2026).
11. Огляд ветеранської політики в територіальних громадах (червень 2026 р.). Національний інститут стратегічних досліджень : офіційний вебсайт. 29.07.2026. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-veteranskoyi-polityky-v-terytorialnykh-hromadakh-cherven-2026-r (дата звернення 28.08.2026).
12. Ординович В. А. Закордонний досвід соціальної реінтеграції ветеранів військової служби. Педагогічна академія: наукові записки. 2024. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13380199. URL: https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/431 (дата звернення 14.07.2026).
13. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1350-р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text (дата звернення 21.06.2026).

14. Про затвердження Положення про Міністерство у справах ветеранів України : постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1175. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-%D0%BF#Text (дата звернення 21.06.2026).
15. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.11.2024 № 1209-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text (дата звернення 21.06.2026).
16. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1350-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text (дата звернення 21.06.2026).
17. Про Єдиний державний реєстр ветеранів війни : постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 700. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-%D0%BF#Text (дата звернення 24.06.2026).
18. Сірих М. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю у цивільне життя. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота. 2025. № 11. 60–67 с. DOI: https://doi.org/10.17721/2616-7786.2025/11-1/7 (дата звернення 25.06.2026).
19. Семигіна Т. В., Карагодіна О. Г., Качмарик А. М. Analysing Social Needs of Ukrainian Ex-Combatants: Looking on the Lived Experience. Path of Science. 2021. Vol. 7, № 6. P. 3001–3011. DOI: https://doi.org/10.22178/pos.71-1. URL:

https://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/398 (дата звернення 25.06.2026).

20. Сулейманова К. Е. Психологічні особливості адаптації ветеранів війни до цивільного життя: виклики та перспективи. Тренди та перспективи розвитку мультидисциплінарних досліджень : матеріали наукової конференції (м. Одеса, 26 вересня 2025 р.). Одеса, 2025. С. 115–117.
21. У Ветеранському просторі фахівці надають послуги і проводять заходи. Черкаська міська рада : офіційний вебсайт. 14.01.2025. URL: https://cherkasy-rada.gov.ua/novyny/u-veteranskomu-prostori-fahivczi-nadayut-poslugy-i-provodyat-zahody/ (дата звернення 05.09.2026).
22. Шепель М. Є., Балан О. С., Савченко В. О. Забезпечення соціально-психологічної підтримки ветеранів: механізми взаємодії органів публічної влади у післявоєнному відновленні громад. Соціально-економічні проблеми і держава. 2026. Вип. 8, № 1. С. 674–690. DOI: https://doi.org/10.23939/smeu2026.01.674 (дата звернення 01.09.2026).
23. Явір В. А. Реінтеграція тимчасово окупованих територій як завдання етнонаціональної політики України. Правова держава. 2017. Вип. 28. 438 с.
24. About Team Rubicon Canada. Team Rubicon Canada : офіційний вебсайт. URL: https://team-rubicon.ca (дата звернення 01.09.2026).
25. About Veterans Transition Network. Veterans Transition Network : офіційний вебсайт. URL: https://vtncanada.org (дата звернення 01.09.2026).
26. Access Op COURAGE: The Veterans Mental Health and Wellbeing Service. GOV.UK : офіційний вебсайт уряду Великої Британії. URL: https://www.gov.uk/veteran-support-organisations/op-courage-the-veterans-mental-health-and-wellbeing-service (дата звернення 01.09.2026).
27. Caregiver Recognition Benefit. Veterans Affairs Canada : офіційний вебсайт. URL: https://www.veterans.gc.ca/en/financial-support/financial-programs-and-services/caregiver-recognition-benefit (дата звернення 03.09.2026).

28. De Veteranenombudsman. Veteranenombudsman : офіційний вебсайт. URL: https://www.veteranenombudsman.nl (дата звернення 03.09.2026).
29. How We Help: Welfare Support for Veterans & Armed Forces Community. Royal British Legion : офіційний вебсайт. URL: https://www.britishlegion.org.uk/get-support/how-we-help (дата звернення 03.09.2026).
30. OECD. Ukraine Veteran Support. Paris: OECD Publishing, 2026. URL: https://www.oecd.org/en/publications/ukraine-veteran-support_6e80787d-en/full-report.html (дата звернення 15.06.2026).
31. Programs and Services for Veterans and Their Families. Veterans Affairs Canada : офіційний вебсайт. URL: https://www.veterans.gc.ca/en/services (дата звернення 01.09.2026).
32. Programs and Services. VETS Canada : офіційний вебсайт. URL: https://vetscanada.org (дата звернення 01.09.2026).
33. Smith R. T., True G. Warring identities: identity conflict and the mental distress of American veterans of the wars in Iraq and Afghanistan. Social Mental Health. 2014. Vol. 4, № 2. P. 147–161. DOI: https://doi.org/10.1177/2156869313512212 (дата звернення 15.06.2026).
34. Social inclusion and welfare services in the Nordic countries. Nordic Centre for Welfare and Social Issues (Nordens Välfärdscenter) : офіційний вебсайт. URL: https://nordicwelfare.org (дата звернення 03.09.2026).
35. Suchikova, Y., Tsybuliak, N., & Teixeira da Silva, J. A. & Nazarovets, S. (2025). GAIDeT (Generative AI Delegation Taxonomy): A taxonomy for humans to delegate tasks to generative artificial intelligence in scientific research and publishing. Accountability in. DOI: https://doi.org/10.1080/08989621.2025.2544331 (дата звернення 28.10.2026).

36. Tedeschi R. G., Calhoun L. G. Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Evidence. Psychological Inquiry. 2004. Vol. 15, № 1. P. 1–18. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327965pli1501_01 (дата звернення 05.09.2026).
37. The Centres. Beit Halochem Canada : офіційний вебсайт. URL: https://www.beithalochem.ca/the-centres (дата звернення 05.09.2026).
38. The Challenges of Afghanistan and Iraq Veterans' Transition from Military to Civilian Life and Approaches to Reconnection / J. Ahern et al. PLoS ONE. 2015. Vol. 10, № 7. DOI: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0128599 (дата звернення 15.06.2026).
39. Ukraine Veteran Reintegration. IREX : офіційний вебсайт. URL: https://www.irex.org/project/ukraine-veteran-reintegration (дата звернення 05.09.2026).
40. Ukraine: Workforce Development and Veterans Rehabilitation. IREX : офіційний вебсайт. URL: https://www.irex.org/region/europe-eurasia/ukraine (дата звернення 09.09.2026).
41. Veteran Readiness and Employment (VR&E). U.S. Department of Veterans Affairs : офіційний вебсайт. URL: https://www.va.gov/careers-employment/vocational-rehabilitation/ (дата звернення 28.08.2026).
42. Veteranenombudsman. Nationale ombudsman : офіційний вебсайт. URL: https://www.nationaleombudsman.nl/veteranenombudsman (дата звернення 05.09.2026).
43. Veterans Reintegration Program: Analytical Report 2024. Study on Veterans' Reintegration: Key Needs and Challenges in Accessing Basic Services and Rights. IREX. 2024. URL: https://www.irex.org/files/2024-reportveterans-reintergration-english.pdf (дата звернення 05.09.2026).
44. When War Disrupts Life, Skills Make the Difference. IREX : офіційний вебсайт. URL: https://www.irex.org/success-story/when-war-disrupts-life-skills-make-difference (дата звернення 05.09.2026).

45. World Health Organization. Guidance on Policy and Strategic Actions for Mental Health and the Defence and Veterans Sector. Geneva : World Health Organization, 2025. URL: https://www.who.int/publications/b/80911 (дата звернення 12.08.2026).